

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:

Зав. кафедри

к.ю.н., доцент Черних Є.М.

«___» _____ 2021 р.

ПРАВОВИЙ СТАТУС СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної
програми 081 Право
Шевченка Андрія Ігоровича
Науковий керівник:
Шелухін Микола Леонідович
д.ю.н., професор
Рецензент: к.ю.н., доцент
доцент кафедри навігації і
управління судном Азовського
морського інституту
Шелухін О. М.

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«___» _____ 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	.....
.....3	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ.....	9
1.1 Поняття, основні завдання та функції Служби судової охорони в Україні. 9	9
1.2 Історія становлення та розвитку Служби судової охорони в Україні. 19	19
1.3 Правове регулювання діяльності Служби судової охорони.....29	29
Висновки до розділу 1..... 35	35
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ.....	37
2.1 Правовий статус Служби судової охорони..... 37	37
2.2 Організаційна структура та склад Служби судової охорони.....47	47
2.3 Порядок взаємодії Служби судової охорони із судами, органами та установами системи правосуддя та іншими правоохоронними органами.....57	57
Висновки до розділу 2.....67	67
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ.....	.....

.....	69
3.1 Основні проблеми правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в Україні.	69
3.2 Головні напрямки розвитку законодавства України, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони в Україні....	76
Висновки до розділу 3.....	89
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	96
ВИКОРИСТАНИХ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З моменту ліквідації спецпідрозділів органів Міністерства внутрішніх справ України «Грифон» ще 7 листопада 2015 року, в Україні постала проблема відсутності органів охорони судових установ, що стало вельми актуальним питанням щодо вільного доступу до судових приміщень особами, які в свою чергу перешкоджали роботі суддів, порушували громадський порядок, процедуру правосуддя. Цими незаконними діями порушувались не тільки права людини на звернення до суду щодо захисту прав і свобод, а й становили реальну загрозу життю чи здоров'ю суддів, персоналу та відвідувачів суду.

Судова влада завжди грала особливо важливу роль у збереженні і зміцненні державності. У сучасних умовах формування демократичної

держави не може здійснюватися без правосуддя, здатного вирішувати суспільні колізії на всіх рівнях - між особистому, між суспільством і владою, в середині системи влади.

Актуальне в демократичній державі завдання щодо формування судової влади не може бути виконане, якщо органи судової влади не будуть захищені від посягань на безпеку судової системи. Тому проблема правового забезпечення безпеки судової системи актуальна саме як проблема забезпечення реальної незалежності органів судової влади від тиску в середині судової системи.

При існуванні національної держави в умовах глобальної конкуренції, конкурентоспроможна судова влада стає важливим елементом системи, що забезпечує внутрішню міцність національної держави, її національну безпеку. Неefективне національне правосуддя не просто не виконує свою суспільну місію - справедливості, але програє конкуренцію з глобальними інститутами правосуддя, такими, як, наприклад, Європейський суд з прав людини і т. д., куди в пошуках справедливості, вичерпавши можливості судової влади своєї країни, можуть звертатися громадяни.

Такі випадки призводять до нестабільної діяльності судової влади, що становить загрозу для існування України як правової держави, підриває основи правопорядку країни та завдає непоправної шкоди авторитету України на міжнародній арені. Запроваджена в Україні судова реформа та міжнародні зобов'язання України визначили певним чином цю проблему. Так, у 2018 році до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» були внесені певні зміни. Відповідно до цих змін було замінено ст. 160 на главу 4 «Служба судової охорони».

Актуальність завдання. Служба судової охорони це підтримка в Україні незалежної, авторитетної судової влади, що визначається життєво важливими потребами громадян, держави і суспільства в судовому захисті конституційних та інших законних прав та інтересів. Визначення правового статусу Служби судової охорони надасть змогу вирішення проблем

забезпечення безпеки судової системи шляхом вдосконалення правової бази для функціонування судової системи в якості реально незалежної гілки влади в демократичній державі і що такий підхід до забезпечення захисту судової системи істотно впливає на стан національної безпеки.

Ступінь наукової розробки теми. У сучасній Україні проблеми правового статусу Служби судової охорони та безпеки судової системи розглядаються в контексті проведених в країні реформ, в тому числі судової реформи, правове забезпечення якої вивчається такими дослідниками, як В.М. Бевзенко, С.О. Бондар, В.В. Волік, В.В. Галуцько, Ю.В. Гаруст, В.А. Гомада, М.К. Гримич, Б.В. Деревянко, О.І. Кисельова, А.М. Куліш, В.І. Курило, А.М. Макаровець, О.М. Музичук, Н.В. Нестор, О.М. Рєзнік, М.В. Старинський, В.В. Сухонос, Ю.М. Фролов, М.І. Шатерніков, М.Л. Шелухін та багато інших учених. Останнім часом з'явився ряд робіт українських авторів, де відображені проблеми організаційно - правового створення та діяльності Служби судової охорони в Україні. Разом з тим, звертає на себе увагу практично відсутність робіт, зокрема спеціального дисертаційного дослідження, де б питання правового статусу Служби судової охорони, з одного боку, і безпеки судової системи - з іншого, були об'єднані в рамках теорії обґрунтування захищеності і незалежності судової влади. Це - теорія, згідно з якою реально незалежний, тобто справедливий суд можливий лише за умови реальної захищеності органів судової влади завдяки підтримці громадського порядку. Так, переважна більшість вітчизняних робіт, присвячених захисту учасників суду, в тому числі суддів, розглядають дану проблему лише в аспекті посягання на життя суб'єктів судового процесу. Теоретична розробленість проблем забезпечення в широкому сенсі безпеки судової системи, з опорою на Службу судової охорони, обумовлені забезпеченням охороною та підтримкою громадського правопорядку в судах, що є запорукою здійснення справедливого, неупередженого та якісного правосуддя.

Метою дослідження є комплексне правове дослідження правового статусу Служби судової охорони; аналіз змісту організаційно-правових основ діяльності Служби судової охорони і визначення сучасних пріоритетів управління діяльністю її структурних підрозділів в умовах адміністративної та судової реформ.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання:

- розкрити поняття, основні завдання та функції Служби судової охорони в Україні;
- розглянути історію становлення та розвитку Служби судової охорони в Україні;
- здійснити аналіз правового регулювання діяльності Служби судової охорони;
- охарактеризувати правовий статус Служби судової охорони;
- встановити організаційну структуру та склад Служби судової охорони;
- окреслити порядок взаємодії Служби судової охорони із судами, органами та установами системи правосуддя та іншими правоохоронними органами;
- визначити основні проблеми правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в Україні;
- обґрунтувати головні напрямки розвитку законодавства України, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони в Україні.

Об'єктом дослідження є організаційні та правові відносини, пов'язані з управлінською діяльністю Служби судової охорони.

Предмет дослідження – організаційно-правові основи діяльності Служби судової охорони в Україні, її основні принципи, сутність, правовий зміст та пріоритети нормативно-правового забезпечення.

Методи наукового дослідження. Методологічною базою кваліфікаційної роботи є сукупність загальнонаукових методів і приватних

прийомів наукового пізнання. В роботі широко застосовувався діалектичний метод, що дозволяє розглядати явища в динаміці, історичний взаємозв'язок елементів предмета наукового осмислення. В ході вирішення завдань дослідження також застосовувалися приватно-наукові методи: формально-історичний, системно-структурний, метод юридичного моделювання, порівняльно-правовий, соціологічні (статистичний аналіз, аналіз документів). Так, за допомогою методу системно-структурного аналізу було здійснено аналіз основних завдань та функцій Служби судової охорони в Україні. Системний аналіз дозволив охарактеризувати правовий статус Служби судової охорони; встановити організаційну структура та склад Служби судової охорони; а ситуаційний аналіз дозволив приділити достатню увагу детальному розгляду найбільш важливих проблем правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в Україні. Для окреслення порядку взаємодії Служби судової охорони із судами, органами та установами системи правосуддя та іншими правоохоронними органами, застосовувався формально-юридичний метод. Системно-функціональний метод застосовувався для обґрунтування головних напрямків розвитку законодавства України, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів. В ході дослідження, керуючись методами системно-структурного аналізу, були розглянуті та визначені процеси та явища пов'язані, по-перше, з встановленням теоретико-правових засад діяльності Служби судової охорони в Україні; по-друге, встановленням організаційно-практичних засад діяльності Служби судової охорони в Україні; і по-третє, визначенням проблем нормативно-правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в Україні.

удосконалено:

- визначення щодо організаційно - правових основ діяльності Служби судової охорони, під яким розуміється комплекс взаємопов'язаних заходів нормативно-правового, процесуального, адміністративно-розпорядчого та

організаційного характеру, передбачених законодавством України, щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах;

- опис моделі системи організації діяльності структурного підрозділу Служби судової охорони, що включає в себе наступні взаємодіючі складові - органи управління служби, її суб'єкти та об'єкти, основні напрямки діяльності, організаційно-методичний комплекс і забезпечення діяльності;

дістало подальший розвиток:

- обґрунтування організаційно-правових пріоритетів вдосконалення діяльності Служби судової охорони в сучасних умовах, головними з яких є: оптимізація системи діяльності зазначених органів щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах; координація діяльності Служби судової охорони в системі правосуддя з іншими його структурами та іншими органами державної влади; управління процесом розробки і впровадження в діяльність Служби судової охорони сучасних моделей матеріального і морального стимулювання професійної діяльності співробітників; керівництво системою оцінки і контролю діяльності структурних підрозділів та співробітників служби.

Практичне значення отриманих результатів. Основні положення та висновки дослідження можуть бути використані у науково-дослідній сфері – положення та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути основою для подальшого вивчення перспектив розвитку законодавства України, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони в Україні; а також у навчальному процесі при вивченні курсу «Кримінальне право України», «Адміністративне право України» та інших курсів у навчальному процесі юридичних навчальних закладів.

Апробація дослідження. Основні положення, результати дослідження, висновки і рекомендації були представлені в рамках Круглого столу «Теоретико-практичні розвитку національного права України в умовах євроінтеграції» (Маріупольський державний університет, 01 жовтня 2021 р., с. 16-18).

Структура дослідження визначена метою і завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які включають 8 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (86 найменувань). Обсяг основної частини роботи становить 95 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ТА ПІДТРИМАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СУДАХ

1.1 Поняття, основні завдання та функції Служби судової охорони в Україні

Кардинальні перетворення української державності і права, що мали місце протягом останнього десятиліття, зумовили виникнення і розвиток принципово нових тенденцій в організації Служби судової охорони як складової частини системи правосуддя.

Судова реформа є комплекс процесів, що динамічно розвиваються в Україні, в ході яких було створено і еволюціонують багато нових для вітчизняної правової системи інститутів. До них відноситься Служба судової охорони, яка є новою структурою в правовій системі України.

Організація та правове забезпечення діяльності спеціального інституту держави - Служби судової охорони, його співробітників, керівного складу пов'язані з новими вимогами що висуваються до персональних і професійних якостей посадових осіб. Отже, необхідне прийняття науково обґрунтованих рішень щодо забезпечення і координації діяльності Служби судової охорони в інтересах досягнення спільної кінцевої мети - реалізації своїх повноважень, забезпечення прав і законних інтересів учасників судового процесу.

Оцінюючи стан і ступінь розробленості досліджуваної наукової проблеми, слід зазначити, що протягом тривалого часу до осмислення питань, пов'язаних з забезпеченням громадського порядку в судах, зверталися деякі автори. Проте вони внесли певний внесок у розробку теорії та методології дослідження правової природи інституту забезпечення громадського порядку в судах, що існував за радянських часів, юридичного змісту напрямків діяльності спеціального органу щодо цього забезпечення та

охорони. До дослідження зазначених проблем зверталися такі автори, як: М.К. Гримич, Б.В. Деревянко, О.І. Кисельова, Т.А. Кобзева, Т.М. Кравцова, А.М. Куліш, В.І. Курило, А.М. Макаровець, Д.В. Мандичев, О.М. Музичук, Г.Я. Наконечна, Н.В. Нестор, В.В. Пахомов, О.М. Резнік, В.В. Рунова, М.В. Старинський, В.В. Сухонос, Ю.М. Фролов, М.І. Шатерніков, Д.Ю. Шпенюв та ін.

У той же час деякі аспекти знайшли своє відображення в роботах авторів, що розглядають теоретико-методологічні проблеми вдосконалення українського законодавства і практики діяльності саме Служби судової охорони. Так у 2020 році у Сумському державному університеті було захищено дисертацію О.І. Шурко «Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах» [1]. Недостатня ступінь розробленості організаційно-правового регулювання і об'єктивно зростаючі потреби в її правовому осмисленні з'явилися для автора спонукальним мотивом дослідження.

Перед розглядом конкретних напрямків діяльності щодо формування Служби судової охорони в Україні її ознаками необхідно визначитися з тим, що буде розумітися під правовою природою діючої Служби судової охорони в Україні. Це потрібно для теоретичного осмислення подальшого ходу міркування, пов'язаного з обґрунтуванням формування правового статусу Служби, реалізацією якого є зазначена діяльність, а також її нормативно-правовими проблемами.

Актуальність теми дослідження підтверджується тим, що в Рішенні Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19 «Положення про Службу судової охорони» [2] визначено: «Служба судової охорони є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в суді». Відповідно до цього Рішення Служба є державним органом судової влади, що здійснює контроль і нагляд у сфері охорони громадської безпеки в суді.

Віднесення Служби до системи правосуддя у 2018 році дійсно, є актуальною темою для дослідження, адже до 2015 року функцію охорони судових установ виконував спецпідрозділ Міністерства внутрішніх справ України «Грифон» [3]. Отже, функції Служби судової охорони були визначені щодо її діяльності, пов'язаної із забезпеченням державної безпеки, оборони та охорони громадського порядку в суді 5 серпня 2018 року Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [4]. Отже, головна роль Служби судової охорони, яка визначена в Законі, забезпечення та охорона громадської безпеки в суді.

Таким чином, актуальність розгляду організаційно-правових основ діяльності Служби судової охорони обумовлена зростаючими потребами суспільства і держави в наявності і ефективній дії налагодженого правового механізму та організаційної системи правосуддя, а також підвищенням вимог до рівня професійної готовності співробітників Служби судової охорони, що диктуються ускладненим характером соціально-економічних перетворень, які здійснюються в країні на етапі соціальних реформ.

Служба судової охорони, будучи різновидом державної служби, знаходиться під особливою увагою як органів влади, так і суспільства в цілому, а від якості і ефективності роботи цієї служби безпосередньо залежить стан законності і правопорядку в країні.

В ході судової реформи відбувся поділ функцій управління суспільними відносинами, надання певних послуг і контролю. Функції підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, охорона приміщень суду передані новоствореному органу Служби судової охорони. Так, Рішенням Вищої ради правосуддя від 4 квітня 2019 року було затверджено Положення про Службу судової охорони [2], чим було розпочато створення цього державного органу з правоохоронними функціями. Порядок організації та діяльності Служби судової охорони України визначається Законом України «Про судоустрій та статус суддів» [4].

Служба судової охорони України є державним органом в системі правосуддя, що здійснює функції забезпечення встановленого порядку діяльності судів, підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України. Основними завданнями служби є забезпечення встановленого порядку діяльності Конституційного Суду України, Верховного Суду України, судів загальної юрисдикції.

Статтею 161 Закону «Про судоустрій та статус суддів» [4] закріплено, що, її структуру і штатну чисельність затверджує Державна судова адміністрація України. Вона призначає і звільняє з посади голову Служби судової охорони, а також його заступників. Служба судової охорони складається з центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби. Рішення про утворення територіальних підрозділів Служби судової охорони приймається Головою Служби за погодженням з Державною судовою адміністрацією України.

Судова реформа встановила подвійне підпорядкування Служба судової охорони - підзвітна Вищій раді правосуддя та підконтрольна Державній судовій адміністрації України.

Служба судової охорони є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного герба України і зі своїм найменуванням, бланки встановленого зразка, а також рахунки, що відкриваються відповідно до закону України. Служба здійснює свою діяльність безпосередньо і (або) через територіальні органи у взаємодії з іншими державними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та організаціями.

У структуру служби входять Центральний апарат і територіальні органи – головні управління (управління, відділи), що діють на території України.

Забезпечення громадського порядку є невід'ємною частиною основного права людини на участь у судовому процесі, тому ефективність забезпечення громадського порядку має першорядну важливість для

функціонування судової системи в цілому. Тільки реальне забезпечення права громадянина на забезпечення громадського порядку, може зберегти і підвищити довіру суспільства до влади, що забезпечує втілення поновленої судом справедливості. Ефективність заходів щодо забезпечення громадського порядку так само, як і статус, і рівень підготовки співробітників Служби судової охорони, є ключовими в організації всієї системи.

Служба судової охорони організована на наступних принципах [5]:

1. принцип законності;
2. принцип своєчасності вчинення заходів із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду;
3. принцип поваги честі і гідності громадянина;
4. принцип недоторканності та цілісності приміщень суду;
5. принцип забезпечення підтримання та реагування на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, вживання заходів до припинення проявів неповаги до суду.

Взагалі, під принципами діяльності розуміють сукупність нормативно закріплених, основних положень, що визначають сутність і зміст діяльності, у тому числі співробітників Служби судової охорони.

Всі принципи діяльності утворюють систему принципів. Принципи тісно взаємопов'язані між собою. Порушення одного принципу призводить, як правило, до порушення іншого принципу[6;7;8].

Принципи діяльності можуть бути класифіковані за рядом підстав [9;10]:

1) за юридичною силою:

- конституційні;
- закріплені у інших нормативно-правових актах.

2) За способом закріплення:

- виражені в конкретних нормах-принципах;

- виведені шляхом логічного та систематичного тлумачення з певної сукупності норм.

3) За сферою дії:

- загальні;
- спеціальні.

За юридичною силою джерела, в якій вони закріплені, виділяють:

- конституційні принципи (наприклад, принцип законності, закріплений в ч.2. ст. 19 Конституції України [11], яка встановлює, що органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові особи, громадяни та їх об'єднання зобов'язані дотримуватися Конституції України і закони);

- принципи, закріплені в іншому законодавстві (наприклад, в законодавстві про державну службу).

За способом закріплення можна проводити класифікацію принципів наступним чином:

- виражені в конкретних нормах-принципах (наприклад, принцип професіоналізму і компетентності співробітників Служби судової охорони як державного службовця;

- виведені шляхом логічного та системного тлумачення з певною сукупністю норм, присвячених співробітникам Служби судової охорони і їх діяльності (наприклад, принцип національної мови в діяльності співробітників Служби судової охорони).

З приводу необхідності виділення останнього виду принципів не існує єдиної позиції. На нашу думку, виведення принципу логічним, лексичним чи іншим шляхом з норми або декількох норм створює серйозну незручність при практичному застосуванні, порушуючи одну з аксіом права: закон повинен бути зрозумілий кожному, щоб будь-хто міг його застосувати. Відсутність прямого закріплення принципу істотно підриває його імперативність.

За сферою дії можна виділяти:

- принципи загальні, що поширюються на співробітників Служби судової охорони (їх діяльність) в силу того, що вони перебувають на державній службі;

- принципи спеціальні, які впливають із специфіки діяльності, здійснюваної співробітниками Служби судової охорони.

На Службу судової охорони покладається ряд завдань які відображені у п.12 Положення про Службу судової охорони, головна з яких забезпечення встановленого порядку діяльності суду.

Головне завдання спрямоване на дотримання, охорону порядку при розгляді судом підвідомчих йому справ, яке цілком і повністю викликано потребою належного відправлення правосуддя. При цьому співробітники Служби судової охорони, виконуючи її і володіючи рядом повноважень, в тому числі і безпосередньо в судовому засіданні, самі не мають права втручатися в здійснення правосуддя, оскільки останнє здійснюється в Україні тільки судом (ч. 1 ст. 124 Конституції України).

В даний час терміни і послідовність дій, що здійснюються при здійсненні функції щодо забезпечення встановленого порядку діяльності суду, встановлюються Положенням про Службу судової охорони.

Це такі дії:

- забезпечення в судах безпеки суддів, засідателів, учасників судового процесу і свідків;

- виконання розпоряджень голови суду, а також судді або головуючого в судовому засіданні, пов'язаних з дотриманням порядку в суді;

- виконання рішення суду і судді про застосування до підсудного і інших громадянам передбачених законом заходів процесуального примусу;

- забезпечення охорони приміщень судів, дорадчих кімнат і судових приміщень у робочий час;

- перевірка підготовки судових приміщень до засідання, забезпечення за дорученням судді доставки до місця проведення судового процесу кримінальної справи, речових доказів та їх збереження;

- підтримання громадського порядку в судових приміщеннях;
- взаємодія з підрозділами з конвоювання осіб, які утримуються під вартою, з питань їх охорони та безпеки;
- попередження і припинення злочинів та правопорушень, виявлення порушників, складання протоколу про адміністративне правопорушення, а в разі необхідності затримання їх з подальшою передачею органам внутрішніх справ.

Слід відзначити, що саме виконання зазначених функцій та завдань, які покладені на Службу судової охорони здійснюється безпосередньо у приміщенні суду. Тобто приміщення суду - це соціально значущий об'єкт, де можуть перебувати громадяни, які знаходяться у важких життєвих ситуаціях, що не завжди сприяє стримуванню емоцій, тому їх дії часом непередбачувані. Служба судової охорони несе величезну відповідальність, оскільки зволікання з їх боку може призвести до незворотних наслідків.

Незважаючи на триваючу судову реформу, актуальність питання підвищення рівня незалежності і самостійності судової влади зберігається. Безпека суддів в цьому контексті є необхідною умовою для прийняття ними рішень, і це завдання забезпечується співробітниками служби судової охорони. Проблема забезпечення безпеки суддів має найважливіше значення в сфері побудови правової держави і верховенства права, а значить, вимагає якнайшвидшого пошуку шляхів її вирішення та пильної уваги з боку вищих посадових осіб України.

Відзначимо, що безпека є найважливішою державною гарантією незалежності суддів, встановленої Законом України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій та статус суддів» (ст. 48) відповідно до Конституції України (ст. 126,129).

Забезпечення безпеки суддів в залі судового засідання - це один із ключових обов'язків співробітників Служби судової охорони відповідно до ст. 161 Закону України «Про судоустрій та статус суддів». Вказаною статтею на Службу судової охорони покладені завдання щодо забезпечення

встановленого порядку діяльності судів загальної юрисдикції та апеляційних судів, зокрема, щодо здійснення пропускового режиму в будівлях судів, підтримання громадського порядку, а також щодо забезпечення безпеки суддів, присяжних засідателів та інших учасників судового процесу.

На виконання зазначеної норми в 2019 році було прийнято рішення Вищої ради правосуддя «Про затвердження Положення про Службу судової охорони» [2], яке конкретизує правове положення Закону України «Про судоустрій та статус суддів».

Крім того, аналізоване питання порушується в Законі України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [12], найвизначнішим завданням Служби судової охорони з питання досліджуваної теми є - забезпечення безпеки суддів. При цьому, Служба судової охорони також здійснює діяльність із забезпечення безпеки не тільки безпосередньо суддів, а й органів та установ органів правосуддя та інших учасників судового процесу.

Діяльність Служби судової охорони, що забезпечує фізичний захист суддів та інших учасників судового процесу, охорону будівель і приміщень суду, гарантує нормальне функціонування судової системи і є важливою складовою державного забезпечення особистої безпеки суддів.

В ході здійснення діяльності по забезпеченню порядку проведення судового засідання, як це зазначається в літературі, виділяють два етапи здійснення такої діяльності. Першим етапом є етап, пов'язаний із здійсненням огляду групою осіб, що проходять в будівлю суду, перевірку їх рамкою-металошукачем, перевірку документів. Другим етапом варто визнати роботу, пов'язану з дослідженням залу судового засідання на предмет вибухових речовин, що безпосередньо входить в обов'язки Служби судової охорони щодо здійснення роботи по забезпеченню порядку судового засідання.

При забезпеченні безпеки суддів в ході судових засідань і дотримання встановленого порядку судового процесу, в обов'язки Служби судової

охорони входить наступний перелік дій: - здійснювати привід тих осіб, які займаються ухиленням від явки в судові засідання, а в деяких випадках і, ухиляються від вимог Служби судової охорони; - здійснення супроводу іноземних осіб та осіб без громадянства до державного кордону України (за судовим актом суду); - здійснення безпеки самих співробітників Служби судової охорони.

Співробітники Служби судової охорони мають право застосовувати фізичну силу, вогнепальну зброю та інші технічні засоби щодо осіб, які скоюють насильницькі дії. Фізичну силу застосовують для припинення злочинів та адміністративних правопорушень, затримання осіб відповідно до судовим актом або подолання протидії законним вимогам співробітників Служби судової охорони. Спеціальні засоби індивідуального захисту застосовуються для відбиття нападу на суддів, засідателів, учасників судового процесу, свідків і знаходяться в судових приміщеннях громадян. Вогнепальна зброя застосовують для відбиття нападу на суддів, засідателів, учасників судового процесу і свідків, коли їх життя і здоров'я наражається на небезпеку, припинення спроби заволодіти зброєю, а також відбиття групового або збройного нападу на будівлі суду або суддю.

Варто зазначити, що співробітники Служби судової охорони мають право застосовувати зброю у разі здійснення особою дій насильницького характеру, за винятком випадків, коли людина має намір застосувати зброю сам. Можна стверджувати, що вживані в судах України заходи безпеки цілком відповідають передовим закордонним вимогам: в будівлях і приміщеннях судів безпеку суддів та створення умов для повного незалежного здійснення правосуддя забезпечується співробітниками Служби судової охорони щодо забезпечення встановленого порядку діяльності судів.

Аналіз принципів діяльності, основних функцій та завдань Служби судової охорони призводить до висновку про те, що їх повноваження, які регламентуються нормами адміністративного права, мають яскраво виражену публічно-правову природу і адміністративно-управлінський характер.

Служба судової охорони за характером своєї діяльності, компетенції, підзвітності та підконтрольності наділена всіма ознаками адміністративного органу - виступає від імені і за дорученням держави (України) здійснює діяльність забезпечувального та охоронного характеру, має власні компетенції, має свою структуру, застосовує властиві їй форми та методи діяльності, є юридичною особою, має право використовувати державну символіку.

Адміністративна діяльність Служби судової охорони - це цілеспрямована, організуюча, підзаконна, забезпечувальна, охоронна і регулююча діяльність територіальних органів Служби судової охорони, які здійснюють функції організаційного забезпечення діяльності судів та учасників судового процесу на основі та на виконання законів, що має на меті забезпечити незалежність діяльності судів і суддів. Адміністративна діяльність Служби судової охорони є забезпечувальна та охоронна діяльність щодо застосування законів та інших підзаконних-нормативних правових актів, для якої поряд з правозастосуванням характерно здійснення адміністративної нормотворчості (правовстановлення) з метою зміцнення самостійності судів, незалежності суддів і забезпечення реалізації їх правового статусу.

1.2 Історія становлення та розвитку Служби судової охорони в Україні

Для правильного розуміння місця і ролі Служби судової охорони в тому чи іншому історичному періоді розвитку суспільства, необхідно, на наш погляд, усвідомити соціально-правові умови його існування.

Взаємовідносини судової охорони, а також здійснення правосуддя в суспільстві пройшли значну еволюцію. Історія розвитку інституту судових приставів починається ще з найдавніших часів. У найраніший додержавний

період української історії питання забезпечення та охорони вирішувалися практично одноосібно головою роду або вождем племені [13].

З утворенням в IX столітті Давньоруської держави функції верховного судді виконував великий князь київський, а суд на місцях від імені великого князя виконували намісники. У прийнятті судових рішень спиралися на звичайне право східних слов'ян і Київської Русі - «Закон Російський». Він містив норми кримінального, спадкового, сімейного та процесуального права. Що ж стосується охорони суддів та суду, то в цей період воно відрізнялося юридичною замисловатістю.

Необхідно відзначити, що як такого окремого судового органу в Київській Русі не було. Адміністративна і судова влада була зосереджена в одних руках - в руках великого князя. Місцем здійснення правосуддя був княжий двір, а на місцях суд від його імені вершили князівські намісники. Проте, і така примітивна, в порівнянні із сучасністю, система судоустрою передбачала наявність допоміжних посадових осіб, які надають допомогу суду при здійсненні правосуддя, що забезпечують виконання рішення суду і безпосередньо його виконуючих, які збирають судові штрафи.

На початковому етапі всі ці функції виконували княжі дружинники, як правило, з так званої «молодшої дружини», так як старша дружина була представлена найближчими соратниками князя, згодом сформували стан бояр. Крім цього, виконання частини функцій з надання допомоги при здійсненні правосуддя на різних стадіях судового процесу, особливо на місцях, нерідко доручалося виборним вільним людям або старостам громад - «вервей». На стадіях досудового розгляду, наприклад, гоніння сліду, тобто розшук злочинця і доказів злочину, здійснювалося представниками потерпілої сторони. Обов'язок доставити на княжий двір спійманого на гарячому злочинця (злодія) також покладалася на людей які зловили його.

Ще одним джерелом права в Древній Русі є «Руська Правда» [14]. У ній згадується «про Мечников, про дитяче (судового виконавця), про вірініках, які збирали з населення віри і продажу, їх помічників (отроках, метельника),

що стягували судові мита, про ябедник ....», які виступали в якості допоміжних судових органів. Вони займалися, в основному, збором штрафів - основним покаранням, передбаченим Руською Правдою.

Виникнення Київської русі, природно, супроводжувалося формуванням феодального права. Першим джерелом його були звичаї, що перейшли в класове суспільство з первіснообщинного ладу і стали тепер звичайним правом. Але вже з X століття ми знаємо і князівське законодавство. Особливе значення мають статuti Володимира Святославича, Ярослава, які внесли важливі нововведення у фінансове, сімейне і кримінальне право.

Таким чином, в Київській русі на початковій стадії його утворення спеціального апарату, який би забезпечував судовий процес не існувало, а в діяльності державних органів була відсутня функціональна диференціація: одні й ті ж установи регулювали відносини у всіх сферах суспільного життя. Простота звичаїв стародавніх слов'ян, наявність у них інституту «кровної помсти» не вимагали наявності значної кількості управлінців-бюрократів, багато в чому забезпечуючи правопорядок на територіях силами місцевих жителів [15].

За ранніми літературними джерелами на Русі існували судові охоронці пристави і підвійські судних грамот і княжого Судебника. У Судебник 1497 неодноразово згадуються особливі судові виконавці - «недельщики» [16, с. 27]. У ньому були викладені його права і обов'язки. Недельщик - посадова особа, в обов'язки якого входили виклик до суду сторін, арешт і тортури обвинувачених, передача до суду справ про крадіжки, організація судового поєдинку і виконання рішення суду. Найменування своє недельщики отримали тому, що вони виконували свої обов'язки по тижнях, чергуючи службу з відпочинком.

Недельщики могли призначатися судом за проханням позивача для допомоги йому в знаходженні відповідача, забезпечення його явки в суд та забезпеченні судового процесу.

В цілому, в історичній літературі відзначається, що в Судебнику 1497 року інститут охоронців продовжує носити ще приватний характер. Це проявляється в тому, що пристави їздили за відповідачами і на поруки віддавали їх самі або посилали своїх племінників або залежних людей, але відправляти сторонніх людей їм заборонялося.

Ослаблення влади великого князя і посилення великих феодалів на місцях призвели до розпаду єдиної Київської Русі. З 30-х років XII століття настає період феодалної роздробленості. Саме в цей період політичним і економічним центром стає Великий Новгород.

Найбільш ранні відомості про новгородських судових охоронців містилися в берестяних грамотах XII століття, в яких названі «дворяни», «пристави», «праведьщик», «соцький», які виконували різні функції: збір боргів, розсилка судових повісток, проведення випробування залізом.

У XVI-XVII століттях починає формуватися єдина загальноукраїнська судова система, проходить глобальна систематизація нормативних правових документів [17]. Саме в цей період правовий статус судових приставів отримує конкретизацію, законодавчо закріплюються його функції. В першу чергу це сталося завдяки прийняттю Соборного укладення 1649 року, в якому X-XV глави включали в себе статті, присвячені судоустрою та судочинству.

Відповідно до вищезазначеної правової пам'ятники, приставом визнавалася посадова особа з різними повноваженнями судового і адміністративного характеру. А саме: вона забезпечувала порядок у суді, забезпечувала виклик до суду, здійснював розшук і привід відповідача, брала участь у виїмці речових доказів у обвинувачених, сторожила злочинців, з яких стягувалися збитки, завдані протиправною поведінкою, в разі ж їх втечі несла дисциплінарну, кримінальну та матеріальну відповідальність, виконувала рішення суду, врегульовувала конфлікти військових з цивільним населенням.

Новий етап у розвитку системи охорони судів пов'язаний, в першу чергу, з петровськими перетвореннями, розвитком державної влади в рамках

загальноєвропейської традиції і першою спробою відокремити судові органи від державної адміністрації. Так, Указом від 24 травня 1700 р. «О посылке солдат дворцового караула для сыска и представления в Судный приказ ответчиков и для взыскания с них пошлинных денег и истцовых исков» припинено напрямок приставів з Судного наказу. Для цих цілей Преображенським наказом віддавалося розпорядження направляти солдатів у міру потреби [18].

Таким чином, поступово службові функції судових охоронців переходять до інших категорій державних службовців, в тому числі до військовослужбовців. Відповідно в кінці XVII - початку XVIII століть судові пристави перестають існувати як допоміжний інститут судової та адміністративної влади. Їх повноваження передаються дрібним судовим чинам, поліцейським та іншим державним службовцям.

У той же час, на території українських земель, які знаходяться під владою російської держави, теж з'являються перші задатки судової охорони. Так перші судові охоронці з'явилися за Козацької доби. Але згодом, як показує історія, судді не потребували охорони та захисту, оскільки особисто нічого не вирішували, а лише вносили пропозиції на розгляд усього товариства, яке в свою чергу і ухвалювало остаточне рішення. Однак цей інститут не втратив свого існування, так як генеральна старшина (генеральний суддя) мав своєрідну охорону – дружину [19].

Пізніше, Дем'яном Многогрішним було створено гетьманську гвардію, специфічну охоронну службу, невеликий військовий загін.

В ході судової реформи 1864 року інститут судових приставів був відновлений в якості невід'ємного структурного підрозділу суду. 20 листопада 1864 року імператором Олександром II було затверджено «Заснування судових установ», «Статут про покарання, що накладаються мировим суддею», «Статут кримінального провадження», «Статут цивільного провадження». Судові статuti визначили нові принципи судоустрою і судочинства, крім того, відповідно до них при судових місцях

повинні були знаходитися судові пристави, що забезпечували охорону суддів та судових приміщень.

Питання про реалізацію статутів було вирішено «Высочайше утвержденным Положением о введении в действие Судебных Уставов 20 ноября 1864 г.», яке містилося в іменному імператорському указі від 19 жовтня 1865 року. При цьому нові встановлення планувалося вводити в дію з 1866 року протягом чотирьох років.

Діяльність приставів, хто перебував при мирових суддів, окружних судах і світових з'їздах, була строго підконтрольна відповідним судовим відомствам. Відносно кандидатів на посаду судового пристава при відборі діяв певний перелік вимог і цензів. Відповідно до «Учреждением судебных установлений» цю посаду не могли зайняти іноземці, особи, які не досягли двадцяти одного року, особи, які мали судовий вирок або перебували під слідством. Велика увага приділялася морально-етичним якостям кандидата: щоб забезпечити порядок у суді, судовий пристав повинен бути сумлінним і володіти «благонадійною моральністю». Затвердження пристава на посаді відбувалося тільки після закінчення року успішної служби. Якщо при виконанні своїх службових обов'язків судовим приставам виявляли опір, винні особи несли суворе покарання (позбавлення всіх прав стану, посилення на каторжні роботи або до Сибіру на поселення, віддача в арештантські роти і ін.). Була передбачена дисциплінарна, цивільна і кримінальна відповідальність судового пристава у разі неналежного виконання ним своїх службових обов'язків.

Таким чином, з моменту підписання в 1865 році імператором Олександром II Положення про введення в дію судових статутів, правовий статус і компетенція судового пристава отримали законодавчу регламентацію. Інститут судових приставів стає ядром судового механізму, а законодавство про правовий статус судових приставів Російської імперії визнається зразковим документом в європейській законотворчій практиці другої половини XIX століття. Судові пристави, з якими історія державності

була нерозривно пов'язана протягом багатьох століть, зайняли гідне місце в системі державної служби.

Цікавим є період 1917 - 1991 років. Дореволюційна система інституту приставів руйнується. Декретом Ради Народних Комісарів № 1 від 24 листопада 1917 року, разом з ліквідацією колишньої судової системи, скасовується також інститут судових приставів. Функції з підтримання порядку в залі суду і примусової доставки в суд учасників покладаються на співробітників радянської міліції. Судові виконавці знаходились в штаті суду і в своїй діяльності підпорядковувалися безпосередньо суду. Цей факт, безумовно, свідчить про деяку наступність між дореволюційною службою приставів і радянською [20].

Відродження служби судової охорони почалося вже в незалежній Україні 23 липня 1997 року, коли на виконання Постанови Кабінету Міністрів України було видано наказ міністра МВС України «Про створення спеціальних підрозділів міліції для гарантування безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів» [21].

У 1997 році були визначені безпосередні завдання служби, сформульовані в законодавстві України:

- по-перше, створена самостійна служба як спеціальний підрозділ міліції для захисту та гарантування безпеки працівників суду;
- по-друге, законодавство забезпечило рівність захисту всіх учасників судового процесу;
- по-третє, створені нормативні передумови поліпшення кадрового складу співробітників спеціального підрозділу міліції і підйому їх професійного рівня, за допомогою прийнятих законів посилена відповідальність за порушення правил судового процесу, а також громадян та працівників організацій за порушення законодавства України про гарантування безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які

беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів.

Згодом, вже 19 липня 2003 року було затверджено Положення «Про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон» [22], і вже до 2014 року спецпідрозділи «Грифон» були створені в кожному регіоні України.

Ключовим моментом в перетвореному нормативно-правовому регулюванні того періоду стало створення Спеціального підрозділу міліції «Грифон» на який було покладено функцію забезпечення охорони та захисту суддів, учасників процесу, свідків та громадян, які перебувають в будівлі суду, від злочинних посягань, а також виконання інших заходів.

До основних завдань «Грифону», відповідно до законодавства України відносили:

- гарантування безпеки працівників суду та осіб які беруть участь у кримінальному судочинстві;
- гарантування безпеки членам родин працівників суду та осіб які беруть участь у кримінальному судочинстві;
- охорона судових приміщень, установ, та території установи судових експертиз;
- підтримка порядку в суді та ін.

Після того, як у 2015 році в Україні було створено Національну поліцію України, спеціальний підрозділ міліції «Грифон» ліквідували.

Створення Служби судової охорони є одним з важливих елементів судової реформи і передбачено главою четвертою Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

4 квітня 2019 року Вища рада правосуддя своїм Рішенням затвердила Положення про Службу судової охорони, чим почала створення цього державного органу з правоохоронними функціями. Так, наприклад, територіальне управління Служби судової охорони в Дніпропетровській області створено 19 вересня 2019.

Більшість державних органів нашої країни створювалися на базі вже існуючих. Служба судової охорони формувалася з нуля, тому перші кроки були сконцентровані на створенні ефективної нормативно-правової бази та формуванні Стратегії розвитку Служби до 2022 року [23], яка погоджена Державною судовою адміністрацією України та Вищою радою правосуддя. Загалом були затверджені нові та внесено зміни до майже двох десятків нормативно-правових актів.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» дає право співробітникам Служби судової охорони застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби в порядку і випадках, визначених Законами України «Про Національну поліцію» [24] і «Про охоронну діяльність» [25]. Тому для охорони громадського порядку в судах і органах судової влади, для захисту суддів і учасників судового процесу співробітник Служби вправі застосовувати спеціальні засоби та зброю у разі загрози життю суддів, учасників процесу, своєму власному.

Співробітники Служби також мають право затримувати осіб, які незаконно проникли або тих, які намагаються проникнути на територію і в приміщення суду, органів і установ системи правосуддя. Затриманих осіб, які вчинили правопорушення, необхідно було передавати працівникам поліції для прийняття відповідних заходів реагування.

Коли тільки почався процес створення Служби, говорили, що якщо в 2019 році Службі вдасться взяти під свою охорону судові установи в Київській і Вінницькій областях, то це буде великим досягненням. Але сьогодні робота Служби запущена вже у всіх 24 областях.

Українське суспільство вимагає від держави швидкої побудови сучасного та ефективного органу, здатного забезпечити безпеку і громадський порядок в судових установах. Перебуваючи в будівлі суду, кожна людина - суддя, працівник апарату суду, учасник судового процесу або звичайний відвідувач - повинен відчувати себе в цілковитій безпеці. І це головне завдання Служби. Такі криваві трагедії, як та, що сталася два роки

тому в Нікопольському районному суді, коли під час судового засідання в результаті вибухів гранат загинуло двоє людей, а ще одинадцять постраждали, не повинні більше траплятися в нашій країні.

Те, що сталося в Нікополі, можна було попередити, якби будівлю суду було обладнано відповідними технічними засобами безпеки. Протягом декількох місяців ретельно вивчалася ситуація зі станом безпеки будівель судів. На жаль, тільки трохи більше 30% судів оснащені пропускними турнікетами, у 42% судових установ відсутні стаціонарні металодетектори, тобто «рамки», а рентген-сканери є тільки в двох судах з майже 850. Крім того, в Україні немає жодного суду, будівля або приміщення якого відповідали б Державним будівельним нормам з точки зору забезпечення безпеки. Це велика проблема, і вирішувати її потрібно комплексно і на державному рівні.

Сьогодні співробітники служби для підтримки громадського порядку в будівлях Феміди забезпечені всім необхідним: формою, спеціальними автомобілями, зброєю, спецзасобами, радіостанціями, камерами фіксації правопорушень тощо. Особлива увага приділяється карантинним заходам щодо попередження COVID-19: застосовується температурний скринінг працівникам і відвідувачам суду та забезпечується наявність захисних масок. Попереджаються випадки проносу заборонених предметів в судові зали.

Співробітники служби постійно проводять спільні тактико-спеціальні заняття з Національної Поліцією, Національною гвардією України і надзвичайників. Вони моделюють кризові ситуації і вчать вирішувати їх. Вагому підтримку Територіальне управління має завдяки співпраці з Державною судовою адміністрацією України та органами самоврядування.

В даний час Служба судової охорони зайняла певне місце в системі правосуддя, виконуючи функції забезпечення охорони та захисту суддів, учасників процесу, свідків та громадян, які перебувають в будівлі суду, від злочинних посягань, а також інші функції. Можна констатувати, що територіальні підрозділи Служби судової охорони стали зараз необхідним

атрибутом державної влади в містах і регіонах поряд з судами, прокуратурою, правоохоронними, податковими органами.

Служба судової охорони в сучасних умовах відіграє позитивну роль в зміцненні законодавства та виробленні в суспільстві істинного ціннісного ставлення до права як до соціального інституту, без якого не можна вирішувати стратегічні завдання підвищення ефективності правового впливу на суспільні відносини. Вона контролює та забезпечує охорону та захист суддів, учасників процесу, свідків та громадян, які перебувають в будівлі суду, від злочинних посягань, а також стежить за підтримкою встановленого порядку діяльності судів.

1.3 Правове регулювання діяльності Служби судової охорони

Розгляд саме правового регулювання діяльності Служби судової охорони викликає не аби який інтерес, тому що створення цього органу супроводжувалось судовою реформою та віднесення цього органу з правоохоронного до системи правосуддя. З цього приводу змінилось повністю правове регулювання діяльності, завдань та покладених на Службу судової охорони функцій.

Таким чином, слід звернутись до «Теорії держави та права» [26;27;28] та визначити що таке взагалі джерело права, які є види джерел права і саме якими джерелами права регулюється діяльність Служби судової охорони.

Отже, термін «джерело права» [29] має двояке значення: джерело в сенсі правотворчого рішення і джерело як фактичне місцеперебування норм права. В останньому випадку мається на увазі зовнішня форма вираження права.

Виділяють чотири основних джерела права як зовнішньої форми його виразу: нормативний акт, правовий звичай, прецедент, нормативний договір.

I. Нормативні акти-документи в найбільшій мірі відображають властивості права, гідності і потенційні можливості правового регулювання.

Нормативний акт - джерело права у вигляді письмового документа, що закріплює правотворчі рішення законодавця. Нормативний акт є основним джерелом регулювання діяльності Служби судової охорони.

Виділяють дві основні групи нормативних актів: закони; підзаконні акти.

В даний час для цього виду джерел правового регулювання діяльності Служби судової охорони характерно наступне: наявність спеціальних базових законів; це нормативні акти України; наявність великої кількості підзаконних актів, прийнятих в розвиток базових законів.

II. Правовий звичай - історично сформоване правило поведінки, що міститься у свідомості людей і ввійшло в звичку в результаті багаторазового застосування, що приводить до правових наслідків. Звичаям у сфері діяльності Служби судової охорони не надається значення джерела права.

III. Юридичний прецедент - судове чи адміністративне рішення по конкретній юридичній справі, якому надається сила норми права і яким керуються при вирішенні схожих справ.

Необхідно відзначити, що питання про судову практику як джерело права давно є предметом дискусії в юридичній науці. З формально-юридичних позицій судова практика не може розглядатися як джерело правового регулювання діяльності Служби судової охорони.

IV. Нормативний договір - угода між правотворчими суб'єктами, в результаті якої виникає нова норма права.

Відповідно до ст. 9 Конституції України загально визнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори України є складовою частиною її правової системи.

Якщо міжнародним договором України встановлені інші правила, ніж передбачені законом, то застосовуються правила міжнародного договору [30]. Отже, поряд з нормативними актами міжнародні договори також повинні розглядатися в якості джерел правового регулювання діяльності

Служби судової охорони. До діяльності служби мають безпосереднє відношення:

1) договори, конвенції, які стосуються забезпечення прав та свобод людини – Загальна Декларація прав людини від 10. 12.1948 р. [31]; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [32]; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. [33];

2) договори, конвенції які безпосередньо стосуються питань правосуддя: Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року [34], Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006 р. [35]).

Підсумовуючи, слід зазначити, що з чотирьох зазначених джерел права правове регулювання діяльності співробітників Служби судової охорони здійснюється тільки нормативними актами і нормативними договорами.

Особливе місце серед джерел права займає Конституція України, яка має вищу юридичну силу, пряму дію (ст. 8) і встановлює конституційне правове поле, в рамках якого здійснюється діяльність Служби судової охорони.

У розвиток конституційного положення про те, що закони та інші правові акти, прийняті в Україні, не повинні суперечити Конституції України (ч. 2 ст. 8), в ч. 1 ст. 1 Закону «Про судоустрій та статус суддів», ст. 1 закону «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» встановлено основне значення Конституції України в регульованих ними відносинах.

У Конституції України немає норм, спеціально присвячених Службі судової охорони, однак, вона закріплює основні права і свободи громадян України, які необхідно дотримуватися співробітникам Служби судової охорони. Серед них слід виділити деякі:

1. Право приватної власності охороняється законом. Ніхто не може бути позбавлений свого майна інакше як за рішенням суду (ст. 30).

2. Кожен має право на житло. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений житла (ст. 30).

3. Житло недоторканно. Ніхто не має права проникати в житло проти волі що у ньому осіб інакше як у випадках, встановлених законом, або на підставі судового рішення (ст.30).

4. Гідність особистості охороняється державою. Ніщо не може бути підставою для його приниження. Ніхто не повинен зазнавати тортур, насильства, іншого жорстокого або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання (ст.28).

5. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29).

6. Громадяни України мають право звертатися особисто, а також направляти індивідуальні та колективні звернення в державні органи і органи місцевого самоврядування (ст. 40).

7. Кожен має право на відшкодування державою шкоди, заподіяної незаконними діями (або бездіяльністю) органів державної влади або їх посадових осіб (ст. 56).

8. Кожному гарантується судовий захист його прав і свобод. Рішення і дії (або бездіяльність) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і посадових осіб можуть бути оскаржені до суду (ст. 55) і т. д.

Основними джерелом правового регулювання діяльності Служби судової охорони, як уже було зазначено, є нормативні правові акти у вигляді законів і підзаконних актів. Звичайно, наведеними вище прикладами керівний вплив Конституції України на діяльність Служби судової охорони не обмежується. Це пояснюється тим, що Конституція України як нормативний акт найбільш загального характеру, має відношення до всіх галузей права і видів державної діяльності, тому в конкретних життєвих ситуаціях, з якими стикається Служба судової охорони в процесі своєї служби, можуть бути застосовні і інші її положення.

У зв'язку з тим, що всі питання організації та діяльності Служби судової охорони відносяться до ведення України, правове регулювання їх діяльності здійснюється на державному рівні, тобто законами України. Це і констатується в Законі України «Про судоустрій та статус суддів» [4].

Закон - нормативно-правовий акт, що приймається в особливому порядку, що має після Конституції найбільшу юридичну силу і спрямований на регулювання найбільш важливих суспільних відносин.

Отже, почнемо з того, що 27 квітня було проведено позачергове засідання Верховної Ради України, на якому було прийнято Закон (проект №3935) «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів», а також деяких інших нормативно-правових актів, які стосувалися правового статусу співробітників Служби судової охорони.

Більшістю голосів депутатів Верховної ради, а саме 277 народних депутати проголосували «За» це рішення.

Зміни, які були внесені до Закону та інших нормативно-правових актів стосувалися встановлення правового статусу Служби судової охорони та її місця серед органів державної влади; вдосконалення існуючого порядку визначення стажу служби в Службі судової охорони, поширення дії Дисциплінарного статуту Національної поліції на співробітників Служби судової охорони.

Окрім цього створювалися певні гарантії для співробітників Служби, які стосувалися визначення можливостей для захисту своїх прав і законних інтересів утворювати професійні об'єднання і професійні спілки.

Окрім того, було внесено ряд змін і до інших нормативно-правових актів:

1) Закон України «Про державну службу» [36] - надає повноваження керівника державної служби Голові Служби судової охорони, та надає начальникам територіальних підрозділів – в територіальних підрозділах служби;

2) Закони України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [37] - частина, яка вказує на те, що особливості застосування цього закону в службах судового захисту регулюються відповідними законами;

3) Закон України «Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, заподіяну державі» [38] - розширення його впливу на працівників Служби судової охорони;

4) Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» - щодо поширення на співробітників Служби судової охорони особливого порядку про військовий облік, який встановлений для поліції, посадових осіб Міністерства внутрішніх справ України, оперативно-рятувальним служби, та Державної кримінально-виконавчої служби України [39];

5) Дисциплінарний статут Національної поліції України, затверджений Законом «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», щодо поширення його впливу на працівників Служби судової охорони.

6) Необхідно відзначити, що в Положенні про Службу судової охорони прямо говориться, що організація діяльності служби судової охорони в судах визначається законодавством України. Також у цьому Положенні визначені завдання і основні принципи діяльності співробітників Служби судової охорони, встановлено компетенцію Служби судової охорони, її організаційну структуру, місце в системі органів державної влади, права і обов'язки співробітників Служби судової охорони, відповідальність за заподіяну шкоду та ін.

Як бачимо, на сьогоднішній день Служба судової охорони зайняла певне місце в системі правосуддя, виконуючи функції забезпечення та охорони громадського порядку в суді, а також інші функції. Можна констатувати, що територіальні підрозділи Служби стали зараз необхідним атрибутом державної влади в містах і регіонах поряд з судами, прокуратурою, правоохоронними органами, податковими органами.

Служба судової охорони організаційно оформлена у 2019 році і в даний час підрозділи Служби створені майже у всіх містах. Сучасні потреби держави і суспільства диктують необхідність активації діяльності, забезпечення ними встановленого порядку діяльності судів, негайного реагування на порушення громадського порядку в суді та ін.

З прийняттям ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» [4] почалося формування інституту Служби судової охорони у всіх областях України. Таким чином, становлення і розвиток інституту судової охорони як самостійна система має досить багату історію, яка інтенсивно протікала протягом багатьох років, набула зримих обрисів, які ми бачимо в даний час.

Таким чином, роль Служби судової охорони набуває все більшого значення, а історія показує, що її діяльність дійсно необхідна. Адже для будь-якої правової держави необхідно не тільки гарне законодавче регулювання всіх сфер життя його громадян, а й ефективний апарат, що забезпечує громадський порядок у судах. Процес охорони та захисту не менш важливий, ніж сам судовий процес, оскільки кінцевим і головним результатом будь-якого судового процесу є забезпечення порушених прав і свобод. Без добре організованої судової системи і ефективного захисту та охорони громадського порядку в суді неможливе становлення цивілізованого суспільства.

Отже, у підсумку слід зазначити, що правове регулювання діяльності Служби судової охорони становить найважливішу правову форму реалізації її компетенції щодо досягнення встановлених чинним законодавством цілей і завдань. Правове регулювання діяльності Служби судової охорони - це визначена законодавством України компетенція в сфері забезпечення та охорони діяльності судів шляхом встановлення правових норм і конкретних правовідносин. Головною формою здійснення Службою судової охорони і його територіальними органами законодавчо встановлених повноважень щодо основних напрямів діяльності в сфері забезпечення громадського

порядку в суді, що буде сприяти підвищенню правової якості судочинства та ефективності функціонування судової системи.

Висновки до розділу 1

В першому розділі на основі чинного законодавства України розкриваються правові та організаційні основи діяльності Служби судової охорони.

Інститут Служби судової охорони на сьогоднішній день має велике значення, оскільки діяльність даної служби зачіпає інтереси величезної кількості фізичних і юридичних осіб, спрямована на реальне і своєчасне реагування порушення громадського порядку в залі судового засідання, забезпечення встановленого порядку діяльності судів, виконання законодавства і захист прав і свобод громадян та організацій.

В ході свого становлення і розвитку Служба судової охорони зазнає численні організаційно-правові зміни, зумовлені як державною політикою, так і соціально-економічними передумовами.

Досліджуються окремі проблеми, пов'язані з кваліфікаційними вимогами, що пред'являються до осіб, які призначаються на посаду співробітника Служби судової охорони, аналізується зарубіжний досвід щодо організації діяльності такої Служби.

Робиться висновок про закріплення за Службою судової охорони статусу державного органу в системі правосуддя і надання її співробітникам додаткових соціальних гарантій. При цьому Служба судової охорони повинна залишатися державною і виступати гарантом підтримання громадського порядку в суді.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ

2.1 Правовий статус Служби судової охорони

Сприйняття правового статусу Служби судової охорони відбувається нині і крізь призму декларованих в Конституції України цінностей - верховенства прав і свобод людини і громадянина, верховенства закону.

Незалежно від ступеня їх практичної реалізації дані цінності вкорінюються в суспільстві, а тому впливають і на сприйняття діяльності органів влади. Іншими словами, вони набувають важливості при оцінці діяльності Служби судової охорони, і від того, наскільки діяльність Служби судової охорони практично відображає в собі закріплені в Конституції України принципи, залежить і її сприйняття в суспільстві.

А це, в свою чергу, має значення і при нормативно-правовому регулюванні діяльності Служби, з огляду на той факт, що образ органу правосуддя є по суті інструментом державного управління. Таким чином, оскільки формування позитивного образу знаходить своє відображення в законодавстві, а сприйняття органів Служби судової охорони має істотне значення для оцінки і ефективності її роботи, можна сказати, що сьогодні дана діяльність є реалізацією однієї з функцій Служби судової охорони, про що більш детально буде сказано нижче.

Разом з тим слід зазначити про те, що поняття правового статусу Служби судової охорони можливо розглядати у вузькому і широкому сенсах. Зокрема, у вузькому сенсі він похідний і дуже близький до правового статусу Служби і її посадових осіб. Безумовно, такий підхід слід враховувати при дослідженні питань діяльності щодо формування позитивного образу в якості одного з її напрямків. Однак, на нашу думку, доцільніше приділяти більшу увагу широкому змісту даного поняття. Воно являє собою категорію, через

яку наука адміністративного права може досліджувати сприйняття Служби судової охорони, що необхідно для об'єктивного розгляду проблем здійснення зазначеної діяльності, і як результату цього, підвищення ефективності роботи судової влади.

Треба сказати, що питання визначення органу влади в цілому вкрай мало досліджено у вітчизняній юридичній літературі. Спроби сформулювати визначення поняття Служби судової охорони робилися лише в законодавстві. Разом з тим в зарубіжних джерелах при дослідженнях проблем формування образу схожих органів щодо забезпечення громадського порядку в судах зазначається, що сприйняття будь-якого органу складається з того, що він робить, і того, яким він має бути, на думку людей, і імідж органу буде позитивним в тому випадку, якщо обидва цих елемента збігаються.

Таким чином, позитивним чинником Служби судової охорони є суспільне схвалення її діяльності, що складається на основі, по-перше, результатів її діяльності в очах суспільства, а по-друге, її контактів безпосередньо із суспільством.

Визначивши, що в рамках цього дослідження буде розумітися під правовим статусом Служби судової охорони, необхідно більш конкретно зупинитися на понятті і правовій природі діяльності по формуванню такого органу.

Сьогодні в теорії держави і права є досить добре розроблений підхід, згідно з яким діяльність державних органів розглядається в якості форми реалізації його функцій (навіть саме слово «функція» по своїй етимології походить від латинського «functio» (виконання, здійснення) і означає діяльність, роботу) [40;41]. Деякі автори вважають, що функції держави це основні напрямки його діяльності. Так, зокрема, Р.Я. Шай [42] виділяє правові та фактичні (організаційні) форми реалізації функцій держави. Серед правових форм він виділяє правотворчу, правозастосовчу і правоохоронну діяльність, а серед фактичних організаційно-регламентує, контрольно-наглядову та іншу діяльність.

Якщо врахувати, що сьогодні в законодавстві містяться норми, присвячені сприйняттю діяльності Служби, яким потрібен механізм забезпечення та охорони, а також, що сама Служба має певну організаційну структуру і регламентацію, можна сказати, що діяльність по формуванню її позитивного образу цілком підходить під наведені форми реалізації функцій держави. Крім того, О.В. Харченко [43] справедливо вказує на те, що питання методів і форм реалізації функцій органів виконавчої влади це питання про методи і форми безпосередньо діяльності таких органів. Іншими словами, вчений говорить про те, що функції це предметна сфера діяльності державних органів виконавчої влади.

Слід також враховувати і позицію деяких вчених про зв'язок функцій держави та її органів з певним механізмом їх впливу на суспільні процеси, який є формою діяльності. З урахуванням того, що на сьогодні, як вказує М.В. Дзевелюк [44], зберігається функціональний підхід до діяльності держави, сучасна юридична наука часто трактує її функції не тільки як напрям діяльності, а й як механізм державного впливу на певне коло суспільних відносин. У той же час О. Яременко [45] відзначає, що механізм державного впливу є формою реалізації функцій держави.

Більш того, деякі вчені навіть дотримуються думки про тотожність функцій держави з механізмом його діяльності в певному напрямку.

Таким чином, з теоретичної точки зору за своєю правовою природою діяльність Служби судової охорони є реалізація однієї з функцій даного органу влади. Звідси неминуче випливає висновок про наявність у Служби судової охорони відповідної функції - функції захисту та охорони громадського порядку. У зв'язку з цим представляється необхідним визначити і дослідити цю функцію, щоб мати чітке уявлення про шляхи її реалізації, яка представляє собою безпосередньо діяльність по формуванню позитивного образу Служби судової охорони.

З точки зору законодавства дане твердження знаходить своє підтвердження і в деяких законодавчих актах. Зокрема, в ст. 160 Закону

України «Про судоустрій та статус суддів» [4] говориться про те, що забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в суді покладено на Службу судової охорони.

У теорії держави і права вироблено підхід, згідно з яким під функціями держави розуміються основні напрямки її діяльності, виражають сутність, соціальне призначення, цілі та завдання держави по управлінню в притаманних їй формах і властивими їй методами.

У той же час функції окремих органів державної влади розкривають соціально-цільове призначення кожного з них, які через ці функції реалізують свою компетенцію.

Разом з тим навряд чи викликає сумнів, що діяльність державних органів повинна протікати в руслі основних функцій держави, до якої вони належать, оскільки саме вона виступає інститутом, що об'єднує зусилля різних органів. Іншими словами, функції державних органів похідні від функцій держави, але з урахуванням компетенції і практичних задач кожного конкретного органу. В якості підтвердження даного висновку сформувався і підтримується багатьма вченими в області теорії держави і права, зокрема В.О. Антоновим [46] та ін. [47], підхід, згідно якому наявність функцій держави неминуче веде до створення державного апарату, структура і масштаб якої безпосередньо залежать від їх змісту.

При цьому Р.А. Калениченко, Н.В. Ківенко, М.С. Корольчук розглядають поняття функції органу державної влади в якості соціально значущих напрямків його діяльності, яка проявляється у зовнішній системі його відносин [48].

З огляду на сказане вище, можна продовжити міркування про функції Служби судової охорони в контексті її зв'язку функціями, які окреслені в теорії функціями держави. Так, сьогодні вченими виділяються зовнішні та внутрішні функції. При цьому, як вказує О.А. Марущак [49], «діяльність держави підпорядкована єдиним цілям і задачам, набір зовнішніх і внутрішніх функцій симетричний».

Серед них він виділяє в тому числі і ідеологічну функцію, яка цікава в світлі теми цього дослідження. Ця функція, як стверджує О.Я. Коваль [50], обумовлена потребами легітимації державної влади, надання їй необхідного престижу. При цьому О.Ю. Бобровська, Т.О. Савостенко, О.Ю. Матвеева та ін. додають ще й інформаційну функцію, яка, на їх думку, полягає в цілеспрямованому інформуванні населення (а часом і маніпулюванні суспільною свідомістю), що необхідно для нормального функціонування всіх гілок влади і органів держави [51].

Також цікавою видається й інша позиція. Вона полягає в тому, що основні напрямки конкретної діяльності мають взаємозв'язок з її сутністю. У свою чергу, це забезпечує зв'язок самої функції і того соціального явища, в яке воно спрямоване. Стосовно до функцій органу державної влади, яким є Служба судової охорони, це означає, що функції є напрями діяльності по реалізації завдань, які стоять перед цим органом. У зв'язку з цим видається, що деякі класифікації завдань державних органів цілком можна застосувати і до їх функцій. Так, ряд авторів [52] виділяє структурно-утворюючі і супутні завдання. При цьому структурно-утворюючі завдання спрямовані на досягнення первинних цілей створення державного органу, а супутні носять допоміжний характер і спрямовані на забезпечення діяльності зазначених органів. Стосовно до Служби судової охорони як структурно-утворюючі завдання можна розглядати закріплені в законі «Про судоустрій та статус суддів» [4] завдання забезпечення встановленого порядку діяльності судів. Разом з тим супутніми завданнями будуть ті, які, хоч і не отримали нормативного закріплення, але мають місце на практиці. У цьому світлі поняття позитивного образу Служби також виводить одну з таких задач - формування позитивного сприйняття діяльності Служби, що необхідно для збільшення ефективності її діяльності.

Проектуючи цю класифікацію на функції Служби та враховуючи виведене визначення позитивного образу, можна сказати, що вона є супутньою, тому що є напрямком діяльності з реалізації завдання і

забезпечує діяльність Служби шляхом налагодження її позитивного сприйняття, що сприяє збільшенню ефективності її діяльності.

Зазначений підхід також свідчить про наявність у Служби функції з формування правового статусу, оскільки вона виходить з завдання щодо забезпечення її діяльності та збільшення її ефективності.

Таким чином, продовжуючи логічний ланцюг і зіставивши сказане вище з отриманими визначеннями способу і правового статусу Служби, в основі яких лежить сприйняття діяльності Служби, можна сказати, що у органів виконавчої влади є функція, яка впливає з інформаційної та ідеологічної функцій держави і полягає в комплексній цілеспрямованій діяльності, спрямованій на вироблення позитивного сприйняття даних органів, необхідного для більш ефективного виконання покладених на них завдань і взаємодії з суспільством.

У зв'язку з тим, що на сьогоднішній день в законодавстві є деякі положення, що впливають на правовий статус Служби, які більш детально будуть розібрані нижче, з урахуванням наявної в юридичній науці думки про те, що способом впливу держави на суспільство може бути використання нормативних правових актів в непрямих цілях, можна сказати, що дана функція знаходить і практичне відображення.

Маючи поняття правового статусу Служби, а також функції щодо її формування, можна визначити і основні напрямки діяльності щодо реалізації функції забезпечення громадського порядку в суді. При цьому міркування будується не тільки на основі зазначених теоретичних положень, але і на емпіричній базі проведеного дослідження.

Вищевказане теоретичне дослідження правового статусу дає можливість виділити основні напрямки діяльності по формуванню Служби. Умовно їх можна поділити на зовнішні і внутрішні в залежності від того, куди проектується дана діяльність: на внутрішньо-українську правову дійсність або ж на міжнародні відносини. На сьогоднішній день до внутрішніх можна віднести: підвищення прозорості, відкритості діяльності

Служби, взаємодія служби із засобами масової інформації та громадськими організаціями, а також вдосконалення правового статусу співробітника служби. До зовнішніх же напрямків такої діяльності можна віднести міжнародну взаємодію Служби. На сьогоднішній день в теорії міцно вироблено положення, згідно якому, принцип гласності, забезпечує інформованість громадськості про практичну діяльність конкретних державних органів і гарантує прозорість процесу функціонування чиновників, є одним з основних в діяльності державного апарату.

Відкритість і прозорість судового провадження сьогодні ставляться досить високо. Побудова інституту прозорості державного управління є найважливішим кроком у справі підвищення легітимності держави і формування системи зворотних зв'язків. Однією з основних цілей є відкритість і прозорість, а також підвищення довіри суспільства до правосуддя. Крім того, в юридичній літературі також містяться висловлювання щодо необхідності врахування інформаційного забезпечення як внутрішніх, так і зовнішніх управлінських процесів, що складаються в органах державної влади. Таким чином, правове врегулювання транспарентності діяльності органів державної влади не в останню чергу направлено на формування образу органів забезпечення громадського порядку в судах.

Таким чином, з викладеного видно, що сьогодні ведеться цілеспрямована робота по закріпленню на законодавчому рівні заходів щодо підвищення відкритості судового провадження. З урахуванням їх спрямованості і впливу на образ Служби можна сказати, що це є напрямком реалізації функції формування позитивного образу Служби, тобто діяльності по формуванню позитивного образу органів захисту та охорони судів.

Наступним напрямком є правові заходи, пов'язані з адміністративно-правовим статусом співробітника Служби.

У широкому сенсі взаємодія особистості і держави в особі Служби судової охорони, яку, в свою чергу, представляє її конкретна посадова особа,

являє собою ту проблему, від вирішення якої в кінцевому підсумку буде залежати подальший розвиток даного органу державної влади.

Говорячи про це, слід сказати, що судовий співробітник Служби, будучи представником державної влади, вимоги якого обов'язкові для виконання, згідно зі статтею 162¹ «Про судоустрій та статус суддів» [4], не повинен викликати у населення сумнівів в своїй компетентності. Крім того, він повинен володіти всіма необхідними повноваженнями для виконання покладених на нього обов'язків щодо забезпечення громадського порядку в суді.

Адміністративно-правовий статус співробітника Служби складається з кількох елементів. Зокрема, різні дослідники виділяють в якості них правосуб'єктність, соціальні гарантії, цілі, завдання та принципи діяльності співробітників Служби. Але ключовим з них, згідно є повноваження співробітника Служби, оскільки вони відображають практичний інструментарій даної посадової особи. Залежно від того, наскільки вони будуть ефективні, багато в чому залежить те уявлення, яке формується у суспільства щодо діяльності співробітників Служби.

Разом з тим, вимоги для осіб, які претендують на посаду співробітника Служби, хоч і не входять, за поданням більшості вчених, в його адміністративно-правовий статус, проте також заслуговують деякої уваги будучи елементом його соціально-правового статусу.

Так, вимоги до співробітника на посаду до Служби судової охорони регулюється Законом України «Про Національну поліцію».

Проектуючи наведені повноваження співробітника Служби судової охорони на правовий статус Служби в цілому, можна сказати, що його повноваження поступово розширюються. Дане питання є досить важливим, оскільки співробітник Служби судової охорони є основною посадовою особою служби, з яким контактують громадяни та організації. Саме з цієї причини повноваження співробітника Служби судової охорони повинні відповідати покладеним на нього обов'язкам.

Фахівцями наголошується, що поправки в законодавство, що розширюють повноваження співробітників Служби судової охорони, важливі для Служби в цілому і будуть сприяти своєчасному, а також більш ефективному захисту громадського порядку.

Крім того, також слід зазначити, що правовий статус Служби в проекції статусу співробітника Служби судової охорони не може бути сформований без законодавчого закріплення соціальних гарантій, які є елементом адміністративно-правового статусу співробітника Служби судової охорони, а також визначення силового статусу самої Служби.

Ще в 2000-і роки дослідниками наголошувалося на важливості встановлення необхідних соціальних гарантій державним службовцям для сталого функціонування державної служби в цілому.

Керівництвом Служби неодноразово зазначалося, що віднесення Служби до блоку системи правосуддя дозволить істотно підняти правовий та соціальний статус співробітника Служби судової охорони. Причому, це дозволило б вирішити як питання, пов'язані з повноваженнями, так і питання, присвячені соціальним гарантіям. Треба сказати, що ця ініціатива поступово знаходить відгук на законодавчому рівні, що ще раз говорить про планомірне правове регулюванні діяльності з формування правового статусу співробітника Служби судової охорони. Зокрема, с. 165 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» передбачає соціальний захист співробітника Служби судової охорони.

Третій напрям діяльності по формуванню правового статусу Служби, виділене в кваліфікаційній роботі, це взаємодія Служби з різними громадськими організаціями та засобами масової інформації.

Важливість даного напрямку впливає в тому числі і з усталеної в юридичній літературі думки про те, що найважливішою умовою гармонійного розвитку і функціонування інститутів громадянського суспільства та інститутів держави виступає їх взаємозв'язок.

Слід сказати, що не дивлячись на всю важливість даного напрямку діяльності, його законодавче регулювання істотно відстає від регулювання двох попередніх сфер.

Мета формування та зміцнення авторитету Служби в громадській свідомості, популяризації та підвищення престижу професії співробітника Служби судової охорони переслідує і проведення професійного стимулюючого спец курсу «Служба судової охорони» у закладах Вищої освіти, суть якого зводиться можна розцінити як здійснення діяльності по формуванню позитивного образу Служби, яка водночас має владний, адміністративно-правовий характер.

Таким чином, сьогодні в законодавстві і на практиці є ряд конкретних правових кроків у внутрішніх напрямках діяльності по формуванню позитивного образу служби, співробітників служби.

Зокрема, це підвищення відкритості її діяльності, розширення повноважень співробітників Служби судової охорони і взаємодія з громадськими організаціями. Однак подальша реалізація однойменної функції вимагає розробки конкретної концепції формування позитивного образу Служби, в якій були б передбачені її основні принципи, а також чітко окреслені певні заходи. На її основі, як видається, слід законодавчо розвивати вже наявні в законодавстві положення, пов'язані з формуванням позитивного образу Служби.

Таким чином, в рамках цього пункту було визначено основні напрямки діяльності по формуванню правового статусу Служби судової охорони, а також досліджено його правову природу. За результатами проведеного аналізу, зазначена діяльність являє собою реалізацію виявленої функції Служби щодо забезпечення громадського порядку. Так, дана функція полягає в комплексному цілеспрямованому впливі на громадян з метою формування сприйняття даних органів в позитивному світлі, необхідного для більш ефективного виконання покладених на них завдань і взаємодії з суспільством.

2.2 Організаційна структура та склад Служби судової охорони

Служба судової охорони є самостійним державним органом в системі правосуддя. Державна судова адміністрація України здійснює координацію і контроль діяльності Служби, а також нормативно-правове регулювання її діяльності.

Структура та склад Служби судової охорони визначається Законом України «Про судоустрій та статус суддів» [4], відповідно до якого Службу очолює Голова Служби судової охорони, який призначається на посаду після конкурсного відбору Вищою радою правосуддя. Голова Служби має заступників, які також призначаються Вищою радою правосуддя за поданням Голови Служби та на підставі конкурсного відбору. На сьогоднішній день Голова має Першого заступника Голови Служби судової охорони та двох заступників Голови: один зі служби, інший з забезпечення.

Сама Служба складається з центрального органу управління та територіальних підрозділів Служби (24 підрозділу). Територіальні підрозділи Служби здійснюють свою діяльність у взаємодії з повноважними територіальними органами виконавчої влади, органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями та іншими організаціями.

Територіальний підрозділ Служби складається з апарату управління територіального органу Служби та структурних підрозділів.

Апарат управління територіального підрозділу очолює керівник територіального підрозділу. Структурні підрозділи територіального підрозділу очолюють начальники відділів.

Відповідно до рішення Вищої ради правосуддя затверджено процедуру конкурсу на призначення працівників Служби. Ця процедура визначає порядок проведення конкурсу, які змагатимуться за вакантні посади керівника Служби, його заступників, працівників центрального управління

Служби, а також керівників регіональних управлінь та заступників голови судової служби, співробітники відділу.

Ця процедура визначає загальні умови конкурсу, оприлюднення інформації про вакансії співробітників ССО та оголошення конкурсу, склад конкурсного комітету, процедури формування та повноваження. Зокрема, конкурс на визначення вакантних посад голови ССО та його заступників проводить комітет, до складу якого входять: три члени Вищого ради правосуддя; члени Ради суддів України та три посадові особи державної судової адміністрації України.

Порядком також регламентовано процедури прийняття та розгляду конкурсних документів, оцінку кандидатів на вакантні посади працівників ССО, складання списку кандидатів на вакантні посади співробітників ССО та оголошення результатів конкурсу.

Місцезнаходження територіального підрозділу Служби визначаються Мінюстом України.

На виконання поставлених перед територіальним підрозділом Служби завдань, вона наділена такими повноваженнями:

- 1) забезпечують пропуск осіб до установ судової системи;
- 2) підтримувати та реагувати на порушення громадського порядку під час судового розгляду та вживати заходів щодо запобігання неповазі до суду;
- 3) вживати заходів для захисту та забезпечення недоторканності судів, установ судової системи, а також недоторканості та цілісності майна, розташованого в цих місцях, з метою запобігання, запобігання чи припинення протиправних дій щодо нього;
- 4) вжити заходів для запобігання погрозам особистої безпеки суддів, членів їх сімей, персоналу суду та учасників суду-учасникам судового розгляду, розслідування та усуненню таких загроз; після отримання відповідної заяви від судді вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки судді його та його родини;

5) реагувати на протиправні дії, пов'язані з порушеннями повноважень суддів, членів їх сімей, працівників суду та учасників судового процесу у межах повноважень, передбачених законом.

Аналізуючи завдання Служби, можна зробити висновок, що зусилля співробітників Служби спрямовані на досягнення високих показників в області забезпечення громадського порядку, вдосконалення роботи, спрямованої на торжество справедливості і служіння громадянам.

Співробітником Служби може бути громадянин України, який отримав повну середню освіту, досяг 18 років, здатний за своїми якостями, а також за станом здоров'я виконувати покладені на нього обов'язки. Громадяни України, які виявили бажання вступити на службу до Служби судової охорони, з метою визначення стану їхнього здоров'я зобов'язані пройти медичне обстеження, а також перевірку рівня фізичної підготовки, професійно-психологічне вивчення, психофізіологічне обстеження, обстеження на предмет виявлення алкогольної, наркотичної та токсичної залежності в порядку, встановленому Законом України «Про Національну поліцію» для кандидатів на службу в поліції [53].

Співробітник щодо забезпечення встановленого порядку діяльності суду:

- забезпечує безпеку учасників судового процесу і свідків, виконує розпорядження судді, пов'язані з дотриманням порядку в суді; попереджає і припиняє злочини і правопорушення, затримує осіб їх які вчинили, з подальшою передачею їх в органи поліції;

- забезпечує охорону приміщень судів та судових приміщень у робочий час;

- перевіряє підготовку судових приміщень до засідання, забезпечує доставку до місця засідання кримінальної справи і речових доказів;

- взаємодіє з військовослужбовцями з конвоювання та охорони осіб, які утримуються під вартою.

Для вирішення своїх проблем люди йдуть до суду, щоб домогтися справедливості.

Громадський порядок підтримується саме в будівлях судів. Отже, слід встановити по-перше, що таке будівля. Під будівлями, або приміщеннями суду слід розуміти окремі будівлі (споруди), або частини приміщень, в яких розташовуються і здійснюють свої службові функції судді, співробітники апарату суду та співробітники Служби судової охорони щодо забезпечення встановленого порядку діяльності суду. До числа судових приміщень відносяться також приміщення, призначені для зберігання судових справ (канцелярія, архів), і матеріально-технічних цінностей суду (гаражі, склади, камери схову речових доказів), місця загального користування (коридор, холи, туалети, сходові марші та ін.), зали проведення судових процесів, дорадчі кімнати.

По-друге, відвідувачем суду визнається будь-яка фізична особа, яка тимчасово перебуває в будинку (приміщенні) суду, для якого суд не є місцем роботи.

По-третє, під встановленим порядком в будівлі (приміщенні) суду розуміється сукупність вимог законодавчих та інших правових актів України, що регламентують:

- процедуру здійснення правосуддя уповноваженими посадовими особами;
- діяльність суддів, не пов'язану з розглядом конкретних судових справ;
- діяльність суддів з розгляду скарг громадян;
- роботу працівників апарату суду;
- норми поведінки громадян в громадських місцях;
- забезпечення в будівлі (приміщенні) суду безпеки суддів, засідателів та учасників судового процесу.

В четверте, громадський порядок у будівлі (приміщенні) здійснюється співробітником Служби судової охорони щодо забезпечення встановленого

порядку діяльності суду та їх законні вимоги щодо дотримання встановленого порядку є обов'язковими для відвідувачів суду.

Підтримання громадського порядку та примусове виконання вимог осіб в відношенні відвідувачів суду покладаються на співробітників Служби судової охорони, які забезпечують встановлений порядок діяльності судів.

Пропускний режим та підтримання громадського порядку в будівлях судів здійснюється співробітниками спеціалізованої Служби судової охорони.

Співробітники Служби судової охорони керуються положенням про пропускний режим, затвердженому наказом Державної судової адміністрації України від 30 січня 2020 року № 43/61 «Про затвердження Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів» [54]. Згідно з цим Наказом, співробітники служби охорони зобов'язані: упевнитися, що відвідувач пройшов в будівлю крізь рамку металодетектора; упевнитися, що відвідувач знаходиться в стані, що відповідає вимогам дотримання громадського порядку і громадської моральності; зажадати пред'явлення документа; провести огляд особистих речей осіб, які входять (жіночих, спортивних, господарських сумок, пакетів і папок) з використанням спеціального обладнання і технічних засобів контролю, а в необхідних випадках проводити особистий огляд.

Правила підтримки громадського порядку в будівлях судів, судових ділянок, суддів розроблені відповідно до Рішення Вищої Ради Правосуддя «Про затвердження Положення про Службу судової охорони» [2] (далі – Положення).

Підтримання громадського порядку в будівлях судів судових ділянок покладається на Службу судової охорони щодо забезпечення встановленого порядку діяльності судів.

Правила підтримання громадського порядку в будівлях судів судових ділянок спрямовані на:

- забезпечення безпеки суддів, працівників апарату суду, учасників судового процесу, свідків та інших осіб, які перебувають в судових приміщеннях;
- виключення проносу відвідувачами зброї, боєприпасів, вибухових, отруйних, легкозаймистих речовин і інших небезпечних предметів;
- дотримання учасниками процесу та іншими громадянами порядку в судових засіданнях;
- підтримання громадського порядку в судових приміщеннях;
- попередження і припинення злочинів та правопорушень,
- виявлення осіб, які їх вчинили, а в разі потреби їх затримання для складання протоколу про адміністративне правопорушення або передачі їх органам поліції.

У судових приміщеннях і зовні будівлі можуть використовуватися технічні засоби відеоспостереження.

Служба судової охорони, виконуючи службові обов'язки у випадках і порядку, які передбачені Положенням, мають право застосовувати фізичну силу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю, якщо інші заходи не забезпечили виконання покладених на них обов'язків.

Є також певні вимоги і до пропускового режиму. Так, на вході в будівлю суду, судової ділянки здійснюється контроль відвідувачів за допомогою стаціонарного металошукача, налаштованого на виявлення зброї, а при його відсутності або несправності - переносного металошукача.

При спрацьовуванні металошукача співробітник Служби судової охорони пропонує відвідувачу викласти на стіл предмети, що викликали його спрацьовування. Якщо металошукачі при повторній перевірці не спрацьовує і серед особистих речей відсутні предмети, які заборонено проносити, відвідувач допускається в будівлю суду. У разі відмови від проходження даної процедури відвідувач в будівлю суду не допускається. Про даний факт співробітник Служби судової охорони повідомляє суддю, який координує

роботу суддів і апаратів суддів, судових ділянок на території одного судового району або в місці компактного проживання кількох судових ділянок.

Співробітник Служби судової охорони, який здійснює контроль відвідувачів, пропускає до будівлі суду, судової ділянки:

- суддю, працівників апаратів судів, співробітників правоохоронних органів, представників органів виконавчої влади області та органів місцевого самоврядування при поданні службового посвідчення;

- учасників судового процесу, які прибули в судове засідання, при поданні документів, що засвідчують особу, і судової повістки (судового повідомлення);

- інших відвідувачів, які прибули в судове засідання, при поданні документа, що посвідчує особу, про що робиться запис в Журналі обліку відвідувачів;

- відвідувачів, які прибули і канцелярію або архів, за пред'явленням документа, що посвідчує особу, із записом в Журналі обліку відвідувачів;

- відвідувачів, які прибули на прийом до судді в дні та години прийому громадян, при поданні документа, що посвідчує особу, із записом в Журналі обліку відвідувачів.

Пропуск учасників судового процесу і відвідувачів, які прибули на прийом до судді без документів, що засвідчують особу, здійснюється за розпорядженням судді. Пропуск громадян, які прибули без документів, що засвідчують особу, в канцелярію або архів, здійснюється за погодженням з працівниками апарату судді. Про пропуск громадян в будівлю суду судової ділянки без документів, що засвідчують особу робиться запис в Журналі обліку відвідувачів в графі «Примітка».

При перевірці документів співробітник Служби судової охорони зобов'язаний звертати увагу на:

- приналежність документа його пред'явнику;

- термін дії документа;

- наявність відповідної печатки та підпису особи, яка видала документ;

- відсутність підробок і виправлень в документі.

Представники засобів масової інформації допускаються в судові засідання з дозволу судді, при поданні службового посвідчення, про що робиться запис в Журналі обліку відвідувачів і повідомляється суддя-організатор.

При наявності у особи, який прибув в судові засідання, кіно-, фото-відео- і аудіоапаратури співробітник Служби судової охорони повідомляє про це суддю і діє відповідно до його розпорядження, про що робиться запис в Журналі обліку відвідувачів в графі «Примітка».

Пропуск робочих бригад, які виконують ремонтно-будівельні роботи в будівлі суду, судової ділянки, проводиться за списками, погодженими з суддею-організатором, при поданні робочими паспорта. Списки знаходяться у співробітника Служби судової охорони, що здійснює контроль відвідувачів, і після закінчення робіт здаються їм на зберігання до відділу співробітників Служби.

Забороняється пропускати в будівлю суду, судової ділянки:

- осіб в стані сп'яніння (в разі, якщо вони є учасниками судового процесу, повідомляти судді і діяти відповідно отриманих вказівок);
- відвідувачів з тваринами;
- відвідувачів в брудному одязі;
- відвідувачів з великогабаритними предметами (сумками, баулами, коробками) розмірами більше 45x30x10.

Також слід звернути увагу на порядок пропуску в будівлю суду, судової ділянки осіб зі зброєю і (або) спеціальними засобами. У будівлю суду судової ділянки забороняється проносити цивільне, службове, бойове ручне стрілецьке та холодну зброю; вибухові, легкозаймисті та отруйні речовини; рубаючі, ріжучі та колючі предмети. Перелік заборонених речей щодо внесення в будівлю вказаних предметів повинен розміщуватися при вході в будівлю суду.

Прохід до будівлі суду судової ділянки зі службовою зброєю, спеціальними засобами дозволяється:

- співробітнику Служби судової охорони;
- співробітникам конвойних підрозділів МВС України при виконанні ними службових обов'язків в будівлі суду, судової ділянки;
- співробітникам і військовослужбовцям державних воєнізованих організацій на період надзвичайних ситуацій для посилення охорони будівлі суду, судової ділянки.

Щодо забезпечення громадського порядку у суді, то тут слід також звернути увагу на те, що у будівлі суду, судової ділянки відвідувачам забороняється:

- перебувати близько конвойних приміщень, призначених для осіб, які утримуються під вартою;
- перешкоджати належному виконанню суддями, працівниками апарату суду та співробітниками Служби судової охорони своїх службових обов'язків;
- проявляти неповажне ставлення до судді, працівників апарату суду, співробітників Служби судової охорони і іншим особам, що знаходяться в будівлі суду;
- порушувати законні вимоги та розпорядження суддів, працівників апарату суду і співробітників Служби судової охорони;
- порушувати черговість на прийомі у судді і в канцелярії суду;
- виносити з приміщення суду, судової ділянки документи, отримані для ознайомлення;
- вилучати зразки судових документів зі стендів, поміщати на них оголошення особистого характеру;
- порушувати тишу в приміщенні суду, судової ділянки;
- псувати майно суду, судової ділянки;
- порушувати чистоту в судових приміщеннях, спиратися на стіни, підвіконня, радіатори системи опалення;

- перебувати в будівлі суду, судової ділянки в стані сп'яніння;
- палити в місцях, спеціально не відведених для цієї мети.

Співробітник Служби судової зобов'язаний систематично обстежувати коридори, підсобні приміщення, громадські місця, сходові клітини шляхом їх обходу та огляду, перевіряти відсутність вільного доступу стороннім особам в горищні та підвальні приміщення, вимагати від відвідувачів дотримання цих правил.

При виявленні в приміщенні суду, судової ділянки осіб, з явними ознаками сп'яніння, а також осіб, які порушують громадський порядок, співробітник Служби судової зобов'язаний з'ясувати причину їх перебування в приміщенні і вжити заходів до припинення порушення, аж до видалення цих осіб з будівлі. У разі, коли ці особи є учасниками судового процесу або свідками, доповісти про це судді і діяти відповідно до його розпоряджень. Якщо в діях осіб, які порушують громадський порядок, містяться ознаки адміністративних правопорушень, співробітник Служби судової охорони зобов'язаний скласти протокол про адміністративні правопорушення в межах своїх повноважень, за вчинення інших правопорушень і злочинів - зобов'язаний затримувати осіб, які їх вчинили, і передавати співробітникам поліції.

В сучасних умовах організаційно-правові основи діяльності територіального підрозділу Служби судової охорони мають особливе значення. При жорсткому дефіциті ресурсів (штатних, фінансових, матеріально-технічних і ін.) тільки управлінська діяльність, організована належним чином, дозволить домогтися підвищення ефективності роботи співробітників Служби.

Організаційна робота вимагає від керівників усіх рівнів забезпечення високої ефективності діяльності, безумовного виконання чинних нормативних актів, вдосконалення організаційно-аналітичної роботи, зміцнення взаємодії з органами державної влади, підвищення професійного рівня працівників.

Необхідно забезпечити системний підхід у сфері управління Служби судової охорони. В якості основних етапів цієї роботи виділяють: а) визначення керівником обов'язків підрозділу Служби судової охорони. Необхідно чіткий розподіл функцій, відповідальності підрозділів, спеціалістів відділів, яке повинно бути належним чином закріплено в посадових регламентах в конкретних формулюваннях; б) облік керівних вказівок і організація їх виконання. Маються на увазі не тільки технічні дії, але і глибоке осмислення законів, наказів і розпоряджень КМУ; в) аналітична робота, планування, чіткий контроль виконання.

Перед Службою стоїть завдання - максимально ефективно використовувати наявні ресурси, що дозволить службі розвиватися не тільки за рахунок збільшення штатної чисельності.

Необхідно приділити значну увагу роботі з формування високопрофесійного ядра співробітників Служби і її територіальних підрозділів, вдосконаленню професійної підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, формування дієвого резерву висунення на вищі посади.

Одним з основних напрямків діяльності вважати подальшу активізацію роботи щодо забезпечення громадського порядку в суді.

З урахуванням існуючого навантаження на співробітників служби позитивних результатів можна досягти шляхом всебічної інформатизації діяльності Служби, створенням в територіальних підрозділах автоматизованих робочих місць, локальних комп'ютерних мереж, оснащених централізованими і загальнодоступними інформаційно-правовими та іншими ресурсами.

2.3 Порядок взаємодії Служби судової охорони із судами, органами та установами системи правосуддя та іншими правоохоронними органами

На сучасному етапі у вітчизняній юридичній науці все частіше виникають питання про місце Служби судової охорони в механізмі держави та взаємодії з іншими державними органами та інститутами громадянського суспільства.

Під взаємодією розуміється заснована на законах і підзаконних нормативних актах, узгоджена за програмними цілями, місцем і часом діяльність різних виконавців за спільним рішенням поставлених перед ними завдань.

Правову основу взаємодії органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади та Служби становить цілий комплекс законодавчих, підзаконних нормативних правових актів. У їх числі: Конституція України, Закони України «Про судоустрій та статус суддів», «Про Національну поліцію України» та ін.

В якості найбільш істотних ознак взаємодії різних суб'єктів зазвичай виділяють наступні: наявність спільної мети, задач; узгодженості їх дій по просуванню до мети, а в ряді випадків - за місцем і часу; співпраця, взаємодопомога в інтересах вирішення загальних завдань; спільність дій при взаємодії органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади та Служби в якості підстави, що об'єднує їх в спільну діяльність, виступає єдина для цих суб'єктів мета – забезпечення громадського порядку.

В процесі взаємодії на учасників, як правило, не накладаються які-небудь обов'язки по виробленню і застосуванню єдиних заходів, за розподілом сил і засобів, щодо встановлення контролю за виконанням рекомендованих заходів, а головне - не виділяється спеціальний учасник, який має повноваження по організації взаємних дій. Саме в такому значенні розуміється взаємодія органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади зі Службою судової охорони.

Слід більш детально зупинитися в теоретичному плані на кожному з видів такої взаємодії.

Треба сказати, що в науковій літературі проблема міжвідомчої взаємодії як чинника, що впливає на образ, сприйняття відповідних державних органів в суспільстві, практично не висвітлений. Взаємодія Служби представляє інтерес в рамках даного дослідження з того боку, що воно являє собою практичне зіткнення діяльності Служби та інших органів державної влади, в ході якого формується сприйняття Служби як невід'ємної частини державного апарату і її місця в ньому.

Відповідно до Положення про Службу судової охорони, Служба здійснює свою діяльність у взаємодії з органами та установами системи правосуддя, зокрема, Державною судовою адміністрацією; незалежності суддів і доступу до правосуддя; державного забезпечення особистої безпеки суддів і членів їхніх сімей, працівників апаратів судів, учасників процесу; реалізації прав та обов'язків учасниками судового процесу з підтримання громадського порядку в суді; практичних заходів для запобігання проявів неповаги до суду та їх припинення; психологічних аспектів у взаємодії суду та Служби судової охорони; виконання Службою судової охорони повноважень, визначених законом; охорони приміщень суду, органів та установ системи правосуддя; практичного досвіду взаємодії суду та Служби судової охорони.

У своїй роботі співробітники Служби неминуче стикаються з необхідністю надання їм сприяння з боку інших державних органів. Зокрема, з метою використання інформаційних ресурсів в порядку, установленому для Національної поліції України Законом України «Про Національну поліцію», одержувати в установленому порядку від керівників органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності за письмовим запитом Голови Служби або його заступників відомості, необхідні для здійснення покладених на Службу повноважень.

Також в рамках захисту громадського порядку Служба працює в тісному контакті і з рядом інших органів державної влади.

Разом з тим взаємодія з судами продовжує залишатися актуальною, оскільки в рамках захисту громадського порядку Служба виконує охорону судового приміщення та ін.

Слід зазначити, що вказана взаємодія простежується. Саме під час судового процесу, як правило, проходить на очах у сторін судового процесу.

У зв'язку з цим абсолютно очевидно, що на сприйняття діяльності Служби суттєво впливає, якимось чином взаємодія з іншими органами, яке місце серед них вона займає. Іншими словами, дивлячись на те, що Служба виступає єдиною командою з іншими елементами державного апарату, а їх спільні дії оперативні і не ускладнені надмірними бюрократичними перешкодами, ймовірно, що сторони взаємодії зі службою та інші особи, так чи інакше зіштовхуються у своїй діяльності зі службою. У зворотній ситуації, коли взаємодія утруднена бюрократичними бар'єрами, а відомства в силу законодавчої неврегульованості спільної діяльності не можуть допомогти один одному, дії Служби не будуть настільки ефективними.

Гострота і важливість проблеми нормативної урегульованості взаємодії Служби з іншими органами влади, сприяють виконанню захисту громадського порядку в суді.

Також відзначимо, що проблема недостатнього рівня взаємодії між органами державної влади та Служби, є причиною відсутності системної взаємодії між органами, що забезпечує громадський порядок у суді.

Крім того, видається, що не слід забувати і про сприйняття Служби всередині державного апарату, яке залежить від ступеня налагодженості контактів даної служби з іншими органами і загального ступеня її авторитетності і як результат проявляється правовий нігілізм і неповага до Служби.

Разом з тим навряд чи викличе сумнів той факт, що освітлення в засобах масової інформації діяльності Служби має колосальне значення для її суспільного сприйняття. В юридичній літературі справедливо відзначається, що в сучасних умовах особливо зростає роль взаємодії органів виконавчої

влади з державними і недержавними засобами масової інформації, що не тільки відображає громадську думку про їхню роботу, але і в значному ступені формує цю громадську думку і правосвідомість громадян.

У цьому світлі представляється доцільним всебічне і повне врегулювання взаємодії представників Служби з представниками засобів масової інформації як в ході забезпечення громадського порядку, так і по інших питаннях, пов'язаних з діяльністю Служби.

Не є секретом, що від стилю і кута подачі інформації про Службу залежить її образ в масовій свідомості. Інструменти впливу і маніпулювання таким сприйняттям не належать до предмету цього дослідження, однак правові форми регламентації такого впливу, оскільки, як було доведено вище, діяльність по формуванню правового статусу Служби входить в сферу державної політики, явно заслуговують на увагу як організаційно-правові напрями такої діяльності.

Разом з тим в чинному законодавстві і правозастосовчій практиці вже є норми і положення, що стосуються взаємодії Служби з іншими відомствами, засобами масової інформації та іншими інститутами громадянського суспільства і носять адміністративний характер, що може бути підтвердженням того, що в даний час вживаються заходи в даній сфері, спрямовані на формування правового статусу Служби.

Важливості такої взаємодії останнім часом приділяється достатня увагу в юридичній літературі. Зокрема, Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін., обґрунтовуючи значимість такої взаємодії, зазначають: «Громадянське суспільство, будучи самостійною формою соціального життя, завжди має розглядатися в певному взаємозв'язку з державою, оскільки воно не може відокремитися від неї» [55, с.53].

Разом з тим дане судження вельми органічно доповнюється думками деяких вчених про те, що, в свою чергу, і державна воля визначається потребами та інтересами громадянського суспільства.

З огляду на важливість порушеної проблеми взаємодії Служби з іншими органами державної влади, слід перейти до розгляду конкретних правових кроків, зроблених державою в цій сфері, а також сформулювати подальші шляхи розвитку зазначеного напрямку діяльності по формуванню правового статусу Служби.

Як вже говорилося вище, Служба в ході своєї діяльності взаємодіє з іншими органами державної влади. Слід зазначити, що багато хто з таких органів самі зацікавлені в повній і швидкій взаємодії, оскільки часто самі є сторонами судового процесу.

В юридичній літературі деякі вчені [55] пропонують концепцію, згідно з якою розвиток такої взаємодії визначається, по-перше, необхідністю удосконалення контролю суду за діяльністю Служби, а по-друге, проблемами завантаженості Служби у зв'язку із здійсненням покладених на неї повноважень, вирішити які можливо за допомогою впровадження і збільшення взаємодії з деякими органами влади, особливо правоохоронними.

В рамках цього дослідження вважається за необхідне розглянути лише ту взаємодію, яка найактивніше впливає на правовий статус Служби. Для цього така взаємодія повинна відповідати наступним вимогам: бути помітною для сторін та зачіпати їх інтереси.

За своєю природою таку взаємодію можна розділити на кілька груп. Критерієм поділу, можна зробити мету взаємодії. Так, до першої групи органів слід віднести правоохоронні органи, серед яких відзначимо Національну поліцію України.

Так, Служба судової охорони, її територіальні підрозділи:

1) інформують Національну поліцію і її територіальні органи про виявлені факти, що містять ознаки складів злочинів і адміністративних правопорушень, віднесених до компетенції органів внутрішніх справ України, а також

2) інформують Міністерство внутрішніх справ України і його територіальні органи про випадки порушення громадського порядку;

3) взаємодіють в разі потреби на запит територіального органу Міністерства внутрішніх справ України з питань охорони та безпеки конвойованих осіб зі співробітниками органів внутрішніх справ України, що здійснюють конвоювання та (або) охорону осіб, які утримуються під вартою;

В свою чергу Міністерство внутрішніх справ України, його територіальні органи:

1) представляють адресно-довідкову інформацію про залучених Службою судової охорони до кримінальної відповідальності осіб на підставі відповідних запитів Служби, її територіальних підрозділів;

2) організують проведення експертно-криміналістичними підрозділами системи Міністерства внутрішніх справ України судових експертиз за матеріалами, спрямованими Службою, її територіальними підрозділами;

3) Служба і Міністерство внутрішніх справ України, їх територіальні органи з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення взаємодії проводять спільні робочі зустрічі та семінари, створюють міжвідомчі робочі групи з координації дій та оперативного вирішення поточних питань, пов'язаних з реалізацією своїх повноважень.

До другої групи слід віднести органи суду. Так, роль суду у діяльності Служби досить висока, оскільки в силу Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [4], Служба є державним органом що входить в систему правосуддя. Цей же закон в даний час зобов'язує Службу виконувати дії, що пов'язані із забезпеченням та охороною громадського порядку в суді. Таким чином посилення судового контролю за діяльністю Служби не сприятиме поліпшенню правого статусу Служби, а необхідні механізми участі суду в ньому містяться і в чинному законодавстві. При цьому державою передбачається комплекс заходів, спрямований на залучення в Службу кваліфікованих і освічених кадрів (вдосконалення статусу співробітника Служби, закріплення соціальних і матеріальних гарантій діяльності,

аналогічні гарантіям, що надаються в даний час співробітникам органів внутрішніх справ і т.д.).

У зв'язку з цим стосовно взаємодії Служби з судами вважається за доцільне оптимізувати лише технічні сторони даного процесу. Наприклад, було б логічно передбачити питання значимості обізнаності співробітників Служби судової охорони із судовою системою, незалежності суддів і доступу до правосуддя, організації взаємодії між судами, органами та установами системи правосуддя з Державною судовою адміністрацією та Службою судової охорони.

Крім того, з урахуванням загальної тенденції взаємодії суду та Служби, необхідно активізувати процес державного забезпечення особистої безпеки суддів і членів їхніх сімей, працівників апаратів судів, учасників процесу, реалізації прав та обов'язків учасниками судового процесу з підтримання громадського порядку в суді, практичних заходів для запобігання проявів неповаги до суду та їх припинення.

Дані заходи дозволили б сторонам побачити, що співробітник Служби не є підлеглим і другорядним по відношенню до суду, а є повноправним представником органів влади України, не обмежений в правах і своєму адміністративному і процесуальному статусі, що позитивно вплинуло б на його правовий статус.

Більший інтерес для досліджуваної в рамках цієї теми представлятиме взаємодія Служби першої і другої груп наведеної автором класифікації.

Така взаємодія, як правило, завжди відбувається на очах у сторін судового процесу, оскільки вони підлягають захисту з боку співробітників Служби. Також воно прямим чином зачіпає їхні інтереси. У зв'язку з цим дві ці групи взаємодії представляють інтерес який впливає на правовий статус Служби.

Інформаційно - міжвідомча взаємодія Служби з іншими органами здійснюється з метою отримання необхідної інформації. Теоретично така інформація може бути запрошена з будь-яких органів, але на практиці, як

правило, це органи, що здійснюють контроль, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, органи внутрішніх справ і інші органи. Від того, наскільки оперативно і точно надійде запитувана інформація до співробітника Служби, часто залежить своєчасність і ефективність здійснення покладених на нього обов'язків.

З цими ж органами, як правило, відбувається взаємодія і при вчиненні покладених на співробітника Служби обов'язків із застосування заходів забезпечення та охорони, тому перші два виду будуть розглянуті в комплексі. Організаційно взаємодія з даними органами, як правило, вирішується на рівні міжвідомчих угод.

Сучасна юридична наука говорить про те, що такі угоди за своєю природою є адміністративними договорами, які, в свою чергу, є ще однією формою, за допомогою якої може здійснюватися адміністративно-правове регулювання суспільних відносин в сфері публічного управління. Управління діяльністю в різноманітних багатофункціональних сферах соціального життя в рамках однієї організаційної структури будь-якого інституту держави стає все більш складним і багатограним процесом. Ефективна діяльність структурованої організації визначається здатністю суб'єктів управління успішно вирішувати протиріччя, які виникають в процесі її життєдіяльності. Ефективність її залежить від наступних основних умов і факторів:

- наявності дієвої системи управління, яка є інтегруючим компонентом діяльності і функціонування організації;
- високий ступінь освоєння (оволодіння) суб'єктами управління науковою методологією і методикою (способами) діяльності;
- здатності суб'єктів управління до творчої самоорганізації в інтересах досягнення цілей і завдань організації;
- використання позитивних факторів діяльності об'єктів управління та мінімізації негативного впливу негативних факторів;

- можливості і вміння суб'єктів управління визначити «ключові ланки» в ланцюзі об'єктивних і суб'єктивних факторів, умов, які надають першорядний вплив на функціонування організації.

Взаємодія Служби з правоохоронними органами, органами виконавчої влади, органами судової влади передбачає активну організаторську роботу, впровадження в процес діяльності співробітників Служби найбільш оптимальних моделей діяльності щодо забезпечення та охорони громадського порядку в суді. Що вимагає від суб'єктів управління різних рівнів Служби глибокого освоєння юриспруденції, методології та методики управління, усвідомлення сучасних проблем професійної підготовки кадрів співробітників Служби, творчого підходу до вирішення складних питань методичної підготовки, матеріального і морального стимулювання фахівців.

Таким чином, під взаємодією органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади зі Службою судової охорони в сфері забезпечення громадського порядку в суді розуміється спільна діяльність органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади та Служби в межах їх повноважень щодо забезпечення громадського порядку в суді, в тому числі мінімізації та (або) припинення проявів неповаги до суду.

Взаємодія в даній сфері має будуватися на основі суворого дотримання учасниками наступних принципів: законності, тобто здійснення взаємодії відповідно з приписами законів і підзаконних нормативних актів, що регулюють як спільну діяльність, так і порядок функціонування кожного органу окремо; узгодженості зусиль суб'єктів взаємодії, при якій кожна зі сторін, усвідомлюючи свою роль в цьому процесі, зацікавлено включається в діяльність іншого суб'єкта, своєчасно здійснюючи необхідні дії; самостійності кожної зі сторін взаємодії в межах, встановлених законодавством України.

Аналіз сформованої практики дозволяє рекомендувати суб'єктам взаємодії такі форми взаємодії: проведення координаційних нарад;

проведення міжвідомчих нарад керівників правоохоронних органів, органів виконавчої влади з керівником Служби; проведення спільних заходів правоохоронних органів та Служби; міжвідомчий інформаційний обмін; навчання, підвищення кваліфікації, запрошення фахівців з числа учасників взаємодії для надання методичної, консультаційної і іншої допомоги іншому суб'єкту співпраці в даній сфері; організація спільних семінарів, конференцій, в тому числі науково практичних; організація спільних наукових, моніторингових досліджень, соціологічних опитувань. Зазначений перелік можливих форм співпраці не є вичерпним. Триваючий процес вдосконалення законодавства в сфері забезпечення громадського порядку вимагає від усіх зацікавлених учасників поглиблення співпраці, інтенсивного пошуку і впровадження в практику нових підходів до організації даної взаємодії.

Висновки до розділу 2

Авторська позиція вдосконалення функціонування територіального підрозділу Служби судової охорони, заснована на результатах комплексного аналізу тенденцій і чинників, що обумовлюють її розвиток, нормативно-правових стандартів централізації управління в сфері забезпечення громадського порядку в судах, яка включає в себе основні стадії щодо реалізації покладених на них основних задач та функцій (ст. 162 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

Функціонування територіального підрозділу Служби судової охорони визначено як цілеспрямований, організуючий, систематичний вплив суб'єкта управління (Служби судової охорони) на об'єкт управління (підрозділу Служби судової охорони, суспільні відносини, процеси, інститути громадянського суспільства).

Територіальна система управління повинна більшою мірою відповідати адміністративно-територіальному поділу, унітарного устрою країни,

закріпленому в Конституції України, і знайти вираз в правовому регулюванні у сфері забезпечення громадського порядку в судах.

Правова основа діяльності територіального підрозділу Служби судової охорони і правове становище його співробітників визначається сукупністю вимог, закріплених в правових актах, що регламентують права та обов'язки посадових осіб щодо здійснення функції забезпечення встановленого порядку діяльності судів.

Комплекс заходів щодо підвищення рівня методичного забезпечення територіального підрозділу Служби судової охорони, забезпечення встановленого порядку діяльності судів передбачає розробку:

- Інструкції щодо несення служби співробітниками Служби судової охорони щодо забезпечення встановленого порядку діяльності судів у будівлях судів;

- Інструкції про порядок взаємодії співробітників Служби щодо забезпечення встановленого порядку діяльності судів при реалізації функцій дізнання.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ СУДОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ

3.1 Основні проблеми правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в Україні

В умовах сьогодення існує чимало невирішених та проблемних питань, у тому числі у сфері діяльності судів та судового процесу. Постійний прогрес, який відбувається у останні роки, потребує та викликає певні зміни пріоритетів. Не є виключенням при цьому й судова гілка влади. Проблемними є питання забезпечення та організації діяльності судів, що потребує постійного перегляду та вдосконалення. На цьому зосереджують свою увагу фахівці цієї сфери дослідження, серед яких Є.В. Авдєєнко [56, с. 121].

Наявність проблем пов'язана з постійними змінами суспільних відносин як на рівні держави, а також на міжнародному рівні. Безперервний прогрес суспільства призвів до зміни пріоритетів суб'єктів влади, фізичних та юридичних осіб. В таких умовах виникають нові види правовідносин, які у свою чергу потребують регулювання. У зв'язку з цим, виникає потреба в оновленні законодавства, з метою виключення прогалин та колізій. Для цього вносяться відповідні зміни у регулювання діяльності судів, які повинні здійснювати діяльність на законних підставах та з пристосуванням до сучасних вимог та викликів розвитку організаційних засад діяльності судів.

Тому діяльність суду потребує постійного вдосконалення, в тому числі шляхом впровадження в його роботу передового досвіду інших країн.

Наразі в Україні відбувається адаптація національного законодавства у сфері організації та правосуддя до міжнародних стандартів. Проте перед судом ще багато питань, які потрібно вирішити, зокрема привести діюче

законодавство та організаційні процедури у відповідність до міжнародних стандартів. Тому судова система України потребує модифікації та оптимізації, щоб уніфікувати принципи взаємодії органів юстиції та інших державних відомств, змінити склад і повноваження органів суддівського самоврядування [56, с. 126]. Щодо питань покращення стану громадського порядку, що є функцією Судової служби охорони, не менш ефективною вважається на думку деяких фахівців превентивна функція. У даному випадку мова йде про взаємодію та про діяльність органів Національної поліції.

З позиції О.Д. Терещук, одним із факторів підвищення ефективності діяльності поліції є також вжиття заходів щодо запобігання колективним порушенням громадського порядку та громадської безпеки, підготовка до масових заходів [57, с. 141-142].

В.О. Заросило стосовно вказаної проблематики відмічає перспективи перебудови і значного підвищення на цій основі рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів виходячи з потреб демократичних перетворень, які відбуваються в Україні на сучасному етапі розвитку. Зазначені міри стосуються поліції - найчисельнішого загону правоохоронців, так як виконання нею актуальних завдань пов'язане передусім з реалізацією новітніх принципів, які засновані на визнанні загальнолюдських цінностей, серед яких: гідне ставлення до особи, посилення охорони прав та свобод громадян, різних форм власності та інших пріоритетів правового, демократичного суспільства, які закріплено Конституцією України [58, с. 3]. Вчений справедливо акцентує увагу на позиції, що успішне виконання вказаних завдань неможливе без запозичення як попереднього вітчизняного, так і сучасного закордонного досвіду, які потребує обов'язкового наукового опрацювання при перебудові роботи правоохоронців в Україні. Діяльність поліції у зарубіжних країнах досить детально регламентована на відміну від України, де наявні нерегульовані аспекти адміністративного напрямку. При цьому спостерігається тенденція, яка відображає значно нижчий рівень

роботи працівників поліції України у порівнянні з поліцейськими зарубіжних країн, які наділені значно меншою кількістю повноважень [58, с. 3-4].

На необхідності звернення до позитивного зарубіжного досвіду акцентував увагу О.М. Окопник [59, с. 118-119] у своїх працях, присвячених діяльності правоохоронних органів. Зокрема, він наголошував на тому, що створення незалежної України відбулося завдяки втілення багатотисячолітніх традицій державотворення українського народу. Однак подальша її розбудова пов'язана з розв'язанням складних різних за сферами діяльності серед яких: політичні, економічні, соціальні і правові проблеми. Однією з актуальних є реорганізація державної влади та вдосконалення системи і структури органів, які її представляють.

Відзначимо актуальність питань щодо статусу органів виконавчої влади, які потребують підвищення ефективності регулювання в умовах проведення адміністративної реформи. Правове регулювання діяльності вказаних органів у науковій літературі розглядається як статутний блок адміністративного законодавства. Реформування органів виконавчої влади та безпосередньо їх розвиток повинно відбуватися з урахуванням необхідності підвищення та удосконалення сучасного стану, його обґрунтованості, подальшої раціоналізації перебудови як системи та водночас кожного окремо органу, що потребує чималих зусиль. При цьому мова йде про підвищення ефективності діяльності Міністерства внутрішніх справ (МВС), при урахуванні позитивного досвіду діяльності поліції передових країн світу.

Тому Р. Шай звернув увагу на те, що реформування правоохоронної системи в Україні набуває все більшого значення протягом усього процесу демократизації суспільства та країни, а також процесу перехідного періоду через необхідність наближення до європейських та євроатлантичних стандартів.

Поясненням зазначеного є покликання правоохоронної системи захищати права людини та напрацювання демократії цивілізованої держави.

В умовах глобалізації доцільно розглядати внутрішню політику та управління у цій сфері через призму правоохоронної діяльності. За нинішньої ситуації реформування правоохоронних органів в Україні, інтеграції в правоохоронні системи зарубіжних розвинених країн, модернізації всієї системи державної служби, зростає потреба у вдосконаленні правоохоронних органів та оптимізації професійної підготовки персоналу, особливо керівного складу, здійсненні системних перетворень, у правовому регулюванні службової діяльності та соціальному забезпеченні працівників правоохоронних органів.. Важливим питанням у контексті реформи є створення моделі, яка найбільшою мірою відповідатиме вимогам міжнародних стандартів, особливо національним інтересам [60, с. 220]. Так, І.В. Бондаренко зауважує, що удосконалення системи правоохоронних органів, у тому числі органів внутрішніх справ, - це одне із основних завдань реформування правоохоронного механізму в Україні. Правник вважає пріоритетним у реформуванні досліджуваної системи узагальнення позитивного досвіду зарубіжних країн та запозичення міжнародних стандартів здійснення правоохоронної діяльності [61, с. 3].

У поєднанні з вищезазначеним, дослідження спирається на позитивний досвід зарубіжних країн щодо організаційної побудови та функціонування правоохоронної системи та знаходить шляхи використання цього досвіду для реформування та розвитку правоохоронної системи в Україні з урахуванням національних особливостей розвитку.

Особливого значення набувають вказані аспекти вирішення в умовах прагнення України приєднатися до Європейського Союзу, тобто мова йде, насамперед, про першочергове врахування зовнішньополітичних орієнтирів України [61, с. 3]. Вказане у повній мірі стосується також питань реформування судової системи, в аспекті забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах. Тобто, мається на увазі, що питання удосконалення досліджуваної діяльності також мають вирішуватися з позиції вивчення позитивного міжнародного досвіду у цій сфері. Водночас

аналіз деяких зарубіжних досвідів показує, що цю діяльність спільно здійснюють спеціалізовані судові установи (служби) та підрозділи поліції.

У сучасних умовах практика забезпечення судами охорони та підтримання громадського порядку далека від досконалості. Свідченням вказаного є чисельні скарги з боку громадян. Також до проблемних питань відносяться: матеріально-технічне забезпечення, кадрове забезпечення, відсутність правового регулювання механізму підтримання громадського порядку тощо. Дійсно важливим та актуальним є питання підготовки кадрів для Служби судової охорони.

Зазначимо, що більшість фахівців, які потрапили до Служби, були переведені з Національної поліції та Нацгвардії, тому проходили перепідготовку у вищих навчальних закладах зі спеціальними умовами підготовки в МВС України. З одного боку, такий підхід є дуже логічним, оскільки основним обов'язком працівників Служби судового захисту є забезпечення безпеки судів та учасників судового процесу, а також забезпечення громадського порядку під час судового розгляду. З цією метою уповноважена особа вживає заходів впливу, передбачених законами України «Про національну поліцію» та «Про охоронну діяльність». Але, з іншого боку, співробітники Служби судового захисту підпорядковані судовій владі, тому логічно проходити навчання в Національній школі суддів і, можливо, залучати експертів з Нацполіції.

Це дуже кропітка праця, яка потребує часу для вирішення. У цьому аспекті повинні реалізовуватися: пропозиції внесення змін до законодавства; розроблення освітніх програм; формування умов навчання; ухвалення бюджету стосовно питань фінансування тощо.

Повторюючись, відзначимо, Служба судової охорони є державним органом в системі правосуддя, яка створена для забезпечення охорони та підтримання порядку у судах. Існують певні нормативні та законодавчі акти, які регламентують структуру вказаного органу, його чисельність, повноваження тощо. Також існують суміжні, пов'язані документи, якими

відзначаються питання взаємодії Служби охорони з іншими органами та громадянами, тобто учасниками судового процесу. Як і у будь-якій іншій галузі регулювання відносин існують певні неузгодженості та прогалини, у тому числі стосовно правового регулювання, які потребують вирішення. Для того, щоб зрозуміти що будь-які суперечності, неузгодженості та прогалини наявні у вказаній сфері, передусім необхідним вважається аналіз нормативно-правового регулювання певних відносин та практичної складової наявної проблематики. Отже, перш ніж вказати на питання, які потребують вирішення, здійснимо аналіз правового регулювання та проаналізуємо практику здійснення повноважень Службою судової охорони, у тому числі її територіальними підрозділами. Стосовно нормативного та законодавчого регулювання, як вже аналізувалося у попередніх розділах дослідження, варто вказати наступні акти, якими закріплено діяльність та повноваження Служби судової охорони: Закон України «Про судоустрій а статус суддів», Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», Положення про Службу судової охорони, Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки тощо [62].

Законом України «Про судоустрій та статус суддів» (п. 14 ч.1 ст. 152) [4] передбачено контроль Державною судовою адміністрацією діяльності Служби судової охорони, однак аналіз положень пов'язаних законодавчих актів, які закріплюють повноваження Державної судової адміністрації, лише закріплює повноваження щодо встановлення граничної чисельності підрозділів Служби судової охорони (ч.1 ст. 161). Крім того Законом України «Про судоустрій та статус суддів» закріплено повноваження Вищої ради правосуддя, серед яких призначення та звільнення голови Служби та його заступників. У цьому випадку мова йде про підзвітність Служби Вищій раді правосуддя. Також Вища рада правосуддя, на підставі Закону України «Про Вищу раду правосуддя», яким визначено основні її повноваження, затверджує Положення про Службу судової охорони. Отже, оцінюючи норми

вищевказаних законодавчих актів, якими регулюється діяльність Служби судової охорони як державного органу в системі правосуддя, можна сказати про відсутність самостійного регулятивного значення норми закону, якою закріплено контрольні повноваження Служби судової охорони. Тобто поясненням вказаного є те, що функція контролю у цьому випадку зводиться лише до встановлення граничної чисельності Служби та погодження утворення, структури та штатної чисельності Служби судової охорони. Також аналіз норм Положення про Службу судової охорони дає можливість відзначити відсутність норм, якими б було засвідчено функцію контролю з боку Державної судової адміністрації стосовно діяльності Служби судової охорони, крім означеного вище. Таким чином, з огляду на аналіз правових норм регулюючих діяльність Служби судової охорони, Державної судової адміністрації та Вищої ради правосуддя, відзначимо також певні вагання щодо надання повноважень Державній судовій адміністрації стосовно встановлення граничної чисельності підрозділів Служби та погодження утворення територіальних підрозділів Служби та структуру та штатну чисельність підрозділів головою Служби судової охорони. При цьому вважається що вказані повноваження не відповідають призначенню та місцю Державної судової адміністрації в структурі органів судового врядування, та мають бути надані Вищій раді правосуддя як провідному органу у вказаній сфері [63].

Аналізуючи звіт Служби судової охорони (ССО) щодо діяльності за 2020 рік, також маємо змогу вказати на наявні проблемні питання, які потребують уваги та подальшого вирішення.

Таким чином, до останніх можна віднести: недостатнє фінансування у 2021 році – 33,3% потреби; невирішеним питанням є визначення спроможності ССО встановити відеоспостереження та охоронну сигналізацію на об'єктах судової системи; необхідне законодавство для законодавчого закріплення деяких питань діяльності СОО, надання СОО функції головного розпорядника бюджетних коштів та повноважень, щодо

управління державним майном, яке належить до сфери управління СОО; відсутність на балансі СОО будівель, приміщень, стоянок для автотранспорту, складів тощо. Вища рада правосуддя взяла до відома Звіт про діяльність Служби судової охорони захисту та виконання Стратегії розвитку служби судової охорони до 2022 року та звернула увагу голови ССО на необхідність забезпечення громадського порядку в судах [64].

Отже, враховуючи вищевказане, можна вказати на існування наявних організаційно-управлінських проблемних питань, які підлягають вирішенню з урахуванням позитивного попереднього досвіду національного законодавства, а також досвіду зарубіжних країн з питань діяльності органів щодо підтримання громадського порядку у судах та забезпечення механізму охорони суб'єктів судового процесу у сучасних умовах розвитку держави, у тому числі судової гілки влади.

3.2 Головні напрямки розвитку законодавства України, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони в Україні

Беручи до уваги аналіз проблемних питань попереднього підрозділу дослідження, у цьому підрозділі розглянемо напрямки вирішення актуальних питань з урахуванням зарубіжного досвіду.

У контексті активного реформування та трансформації нашої країни науковці, політики та громадські діячі часто наголошують на необхідності вивчення міжнародного досвіду, щоб виявляти його позитивні сторони та вчитися на його позитивних сторонах, а також запобігати та уникати можливих проблем та ускладнень, що склалися під час подібних реформ за кордоном.

Так, наприклад, І.В. Каглянчук, вказує на існування історичної закономірності функціонування судових систем з урахуванням історичного досвіду [65]. Акцентується увага на твердженні згідно якого, на певних

етапах розвитку суспільства з'являється потреба у проведенні організаційних змін. Ці зміни пов'язані, як вказують Victor Gorodovenko, Oleksandr Bondar, Larysa Udovyka [66, с.52] з поширенням пандемії, яка має юридичні наслідки міжнародного, європейського та національного рівнів, як у сфері законодавства та на діяльність судових та правоохоронних органів. Найскладніші і суперечливим був вплив пандемії на права людини та правові засоби захисту для їх захисту. Як Генеральний секретар ООН Гутерріш (2020) влучно зауважує, що пандемія Covid-19 є надзвичайною ситуацією у сфері забезпечення громадського порядку в суді. Така адаптація до потреб суспільства та країни досягається шляхом перерозподілу юрисдикції між різними частинами судової системи, внутрішньої реорганізації, утворення нових судів або їх залишення.

На думку І. Богдановської [67], організація та діяльність іноземних судів, як правило, є об'єктом конституційного та законодавчого нагляду, що можна пояснити необхідністю швидких змін та спрощення застосовуваних до закону процедур. Зверніть увагу, що кожна країна має свою власну судову систему. Водночас судові системи багатьох країн світу характеризуються диверсифікацією та багаторівневістю. Проявом множинності є дія судів загальної юрисдикції, серед яких кримінальні та цивільні, та судів спеціальної юрисдикції, серед яких адміністративні, трудові та податкові. Сутність багатоланковості полягає у існуванні судів різних ланок, серед яких: суди першої інстанції, серед яких суди обмеженої юрисдикції, необмеженої юрисдикції, мирові суди, судів середньої ланки, які здійснюють апеляційне провадження, та Верховного Суду який є вищим судовим органом [68, с. 45].

Правник звернув увагу на те, що без звернення до зарубіжного досвіду неможливо проводити дослідження теорій, методів та правових основ будь-якої управлінської діяльності, у тому числі й у сфері судової влади України. Це сприяє підвищенню якості реформ, у тому числі судових. Аналіз судового адміністрування в деяких країнах Європи та США дозволяє виділити деякі

позитивні фактори, які можуть бути запроваджені в Україні з урахуванням національних особливостей [68, с. 48].

О.Д. Терещук зазначив щодо діяльності поліції з охорони громадського порядку, що необхідно більше уваги приділяти досвіду іноземної поліції щодо запобігання колективним порушенням громадського порядку та масових заворушень.

Так, аналіз показує злагоджену та активну дію поліції зарубіжних країн, яка використовує більше спеціальних та технічних засобів, що чітко регламентовано діючим законодавством [57].

Отже, доцільним вважаємо розглянути досліджуване питання на прикладі окремих країн із можливістю перейняття позитивного досвіду для нашої держави.

Тому однією з основних країн ЄС є Франція, яка є унітарною парламентською президентською республікою [69]. Французький парламент здійснює більшість своїх законодавчих повноважень і може частково контролювати діяльність уряду. Виконавчу владу здійснюють Президент і Рада Міністрів (уряд). До складу уряду входять прем'єр-міністр, глава уряду, міністри, відповідальні за різні міністерства, і державні секретарі, що відповідають за різні міністерства та відомства. Щодо правосуддя, то його здійснюють такі установи: цивільні суди, звичайні суди, спеціальні суди, адміністративні суди [69]. Відзначимо, що саме на поліцію покладається забезпечення та підтримання громадського порядку, у тому числі у судах. Поліція Франції являє собою доволі складну систему, управління якою покладається на Міністерство внутрішніх справ. Серед структурних підрозділів поліції варто виділити наступні, які виконують поліцейські функції, серед яких: Національна поліція і Національна жандармерія [70].

Національна жандармерія підпорядковується Міністерству оборони, а головне управління національної жандармерії керує командуванням військових округів на місцях. Міністр внутрішніх справ призначається Президентом Республіки і є одним з основних членів уряду [71].

Міністерство внутрішніх справ Франції включає: штаб Національної поліції; генеральна дирекція місцевих колективів; дирекція громадської безпеки; дирекція регламентації і права; Центральна дирекція управління; дирекція особового складу та навчальних установ поліції; дирекція технічної служби [72].

Генеральній дирекції поліції підпорядковується та керують своїми підрозділами на місцях: центральна дирекція судової поліції, центральна дирекція міської поліції, центральна дирекція загальної інформації, дирекція нагляду за територією, служба міжнародного технічного співробітництва поліції; служба повітряної поліції та охорони кордонів, служба офіційних поїздок і безпеки високих посадових осіб [72]. Контрольно-організаційні та штабні функції здійснює Головне управління Національної поліції спільно з Центральним управлінням. Голова Національної поліції має свій кабінет, який відповідає за організацію, підтримку та консультаційні функції. У Головному управлінні Національної поліції діють Служба безпеки МВС, Центральна автомобільна служба, Центральна служба спорту тощо [72]. За призначенням розрізняють дві системи поліцейських систем: адміністративну та судову (кримінальну).

До функцій адміністративної поліції відноситься попередження правопорушень. Також адміністративна поліція наділена іншими профілактичними функціями. Цікавим видається факт, що попри назву «судова поліція» даний підрозділ вирішує перш за все завдання кримінального переслідування, а не охорони громадського порядку в судах [72]. Центральна дирекція судової поліції (la Direction centrale de la police judiciaire – DCPJ [73]), вона ж «Судова Поліція» (Police Judiciaire [74]), включає в себе: центральні відділи в міністерстві; 12 територіальних відділів (9 міжрегіональних і 3 регіональних управління судової поліції).

Судова поліція має широкий спектр територіальної юрисдикції, вона не обмежується однією юрисдикцією, а поширюється на декілька юрисдикцій або на всю країну [75]. До функцій судової поліції входить боротьба з

організованою злочинністю, пограбуванням, сутенерством, торгівлею культурними цінностями; торгівлею викраденими автомобілями та документами; тероризмом та його фінансуванням; торгівлею наркотиками; заподіянням шкоди особам або майну; зниклим безвісти; незаконним збутом зброї та вибухами. Злочини шахрайства; підробка банкнот; злочини у сфері праці; контрабанда; кіберзлочини та шахрайство з банківськими картками. Судова поліція також має повноваження проводити обшук персоналу [76]. Франція також має розвинену систему муніципальної поліції (поліція місцевого самоврядування). Муніципальна поліція повністю утримується з місцевого бюджету та в основному відповідає за охорону громадського порядку в місті та інших населених пунктах, а також тісно співпрацює з національною поліцією. [72].

Наступна країна, досвідом якої, здається, зацікавлена Україна, – це США. Сполучені Штати є однією з найбільш економічно розвинених країн світу. На відміну від Франції, Сполучені Штати є федеративною країною, розділеною на 50 штатів, кожен з яких має свою конституцію, систему державного управління та адміністрацію. Основним законом країни є Конституція США, яка є однією з найстаріших існуючих конституцій у світі. Вона була прийнята в 1787 році і набула чинності 4 березня 1789 року. Конституція США гарантує основні права і свободи громадян: особиста, недоторканість, житла, власності, майна тощо. У Конституції чітко прописаний принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, кожна з яких виконує свої обов'язки та незалежна одна від одної.

З 1789 року до Конституції США було внесено 27 поправок, з яких перші 10 були прийняті в 1791 році, утворивши відомий «Біль про права». Документ був схвалений Конгресом у 1789 р. і був схвалений 11 штатами наприкінці 1791 р. [77, с. 3]. Положення системи федеральних судів викладені у статті 2. Стаття 3 Конституції США передбачає, що Верховний суд і нижчі суди здійснюють судову владу, і Конгрес час від часу встановлює її. Під керівництвом цієї мови перший Конгрес розділив країну на кілька

округів і заснував федеральний суд у кожному окрузі. Так виникла сучасна судова система, яка сьогодні складається так: Верховний суд, 11 апеляційних судів, 91 окружний суд і 3 суди зі спеціальними повноваженнями [77, с. 30].

Як і більшість інших демократичних країн, головними правоохоронними органами в Сполучених Штатах є поліція та служби. Тому на національному рівні ФБР є головним державним органом, відповідальним за розслідування всіх кримінальних правопорушень, які порушують федеральні закони, за винятком тих, які довірені іншим відомствам. Тому ФБР відіграє центральну роль у боротьбі зі злочинністю та справедливого правосуддя в Сполучених Штатах. Завдяки високому ступеню автономії штатів США, поліцейська система характеризується значною децентралізацією, тобто не тільки федеральні поліцейські департаменти, в тому числі ФБР, а й федеральна поліція вважаються незалежними від федеральної поліції. які відіграють важливу роль у підтримці правопорядку. Зараз у Сполучених Штатах є майже 40 000 поліцейських з різних юрисдикцій. Жорсткого ієрархічного зв'язку, як в Україні, не існує, будь-то по вертикалі чи горизонталі [72]. Поліцейські органи США можна умовно згрупувати так: федеральні поліцейські органи; поліцейські органи штатів; поліцейські органи в графствах; поліцейські органи міст і селищ міського типу; поліцейські органи корпорацій і фірм (приватна поліція) [72]. Діяльність поліцейських органів США знаходиться під жорстким контролем спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність у роботі правоохоронних органів [79, с.51]. Такий контроль здійснюється з боку виконавчої влади, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних [72].

Особливу роль у забезпеченні громадського порядку в районі відіграє Офіс шерифа, який фінансується з бюджету округу [80]. Офіс шерифа має юрисдикцію по всьому окрузі, тоді як відділ поліції діє в містах і муніципалітетах. Шериф округу є керівником відповідної канцелярії або відділу і має помічників, кількість яких залежить від розміру округу. У Сполучених Штатах приблизно 3500 офісів шерифа, у тому числі по 2

співробітники. Шериф несе відповідальність не лише за підтримання правопорядку у своїй громаді (окрузі), а й за патрулювання на дорогах, управління окремими в'язницями, іноді стягує місцеві податки, виконує обов'язки судового виконавця, готує списки присяжних для судів тощо. У своїй роботі шерифи керуються Конституцією США та законами штатів [81].

У Офісі шерифа є правоохоронні органи (зокрема патрульні, кримінальні розшуки, майнові злочини, спеціальні розслідування, вуличні злочини, пожежні команди, представники сільської місцевості тощо). Також слід зазначити, що в США існує спеціальна служба, яка забезпечує судову безпеку. За її даними, за останні шість років кількість погроз працівникам суду зростає вдвічі, майже 70% суддів отримали погрози. Відділ спеціальних операцій США відповідає за особисту охорону приблизно 2000 федеральних суддів і 5000 суддів, а також за охорону 400 будівель. Кожна отримана погроза ретельно аналізується та перевіряється, і за результатами розслідування вирішується спостереження за імовірним злочинцем протягом 24 годин [82].

На відміну від Сполучених Штатів, в Канаді офіс шерифа є не поліцією, а спеціалізованою організацією служби судового захисту, створеною та діє в рамках судової адміністрації. Іншими словами, служба є органом судової влади та служби судового захисту України. Канадський шериф зосереджується на оцінці ризиків і загроз і контролю за безпекою, включаючи 8 обов'язкових процедур, включаючи перевірку безпеки, інформування щодо безпеки та навчання, інформаційну безпеку та фізичну безпеку. Однією з головних умов для ефективної реалізації щодо забезпечення та підтримки громадського порядку в канадських судах є те, що вони та судді мають налагодити тісну співпрацю, і ця взаємодія має ґрунтуватися на довірі та взаємній повазі [83].

При роботі з громадськістю та формуванні позитивного іміджу служб судового захисту надзвичайно важливо завоювати довіру громадян, підкреслюючи важливу роль служби у забезпеченні її безпеки. Було б

корисно уточнити бачення служби судового захисту в законі та вказати, що функція захисту всіх учасників судового процесу та громадян є такою ж важливою та важливою, як захист і захист функції суддів, їхніх сімей та працівників суду [84]. З огляду на посилення антикорупційної роботи та бажання підтримувати прозорість та підзвітність у своїй діяльності, окрім складання присяги та спеціальних іспитів для кандидатів на працевлаштування, Службою судової охорони також було запропоновано розглянути питання про створення незалежного наглядового комітету. (Офіс шерифа Британської Колумбії) як механізм стримування та балансування.

Поведінка всіх державних службовців Британської Колумбії у приватному і професійному житті регулюється Стандартами поведінки працівників державної служби Британської Колумбії, тому ми також можемо розглянути можливість розробки аналогічного документу. Ще одним заходом з протидії корупції може стати розробка загальних принципів розпорядження бюджетними коштами, включаючи фінансові запобіжники для попередження неналежного використання коштів [84]. Очікуваними результатами другого пріоритетного напрямку Стратегії є: розробка нормативно-правової бази стосовно діяльності Служби; визначення правових засад діяльності Служби; забезпечення функціонування прозорих та дієвих механізмів мінімізації наслідків і відновлення порушених прав співробітників Служби; запровадження алгоритму побудови управлінських та робочих процесів, спрямованих на якість, постійну готовність підрозділів до виконання завдань за призначенням, зокрема в умовах погіршення ситуації; запровадження якісної системи управління; мінімізація впливу та унеможливлення втручання політичних органів держави і їх представників у діяльність Служби; підвищення оперативної самостійності територіальних управлінь Служби в ухваленні рішень і відповідальності за результати роботи як запорука зростання ефективності їх службової діяльності; створення інформаційної системи Служби, яка має бути інтегрована до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи та надасть можливість отримати

доступ до інформаційно-телекомунікаційних систем Національної поліції [85]. Останнім стратегічним напрямом у Стратегії було визначено виконання завдань за призначенням, що передбачає: 1) забезпечити ефективну структурну й функціональну розбудову органів та підрозділів Служби, які беруть безпосередню участь у виконанні завдань за призначенням; 2) забезпечити готовність сил і засобів для виконання завдань, пов'язаних із роботою Вищого антикорупційного суду. Поступове взяття під охорону на всій території держави приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, вивільнивши від виконання цих обов'язків працівників Національної поліції та військовослужбовців Національної гвардії України, а також приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, охорона яких здійснюється технічними засобами охорони; 3) забезпечити розвиток спроможностей підрозділів (співробітників) Служби, особливо підрозділів швидкого реагування, для забезпечення своєчасного й адекватного реагування на кризові ситуації, які виникатимуть під час виконання завдань, з метою недопущення та мінімізації загроз; 4) запровадити систему тактико-спеціальних навчань (тренувань) із Національною поліцією, Службою безпеки України, Національною гвардією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій щодо відпрацювання взаємодії в умовах надзвичайних ситуацій (обставин) на об'єктах охорони; 5) розробити в усіх територіальних управліннях Служби плани заходів із забезпечення на об'єктах охорони режиму воєнного та надзвичайного стану, антитерористичних і протидиверсійних заходів, які узгодити зі Збройними Силами України, Міністерством внутрішніх справ України та Службою безпеки України (іншими взаємодіючими структурами) на місцях; 6) розробити та впровадити ефективну систему заходів безпеки суддів і членів їх сімей та працівників суду; 7) створити єдину систему моніторингу, узагальнення й аналізу результатів службової діяльності для визначення обсягів та особливостей служби, раціонального розподілу чи перерозподілу навантажень для подальшого ефективного застосування особового складу; 8)

організувати взаємодію з Державною судовою адміністрацією України стосовно забезпечення будівель, приміщень судів та установ системи правосуддя необхідною кількістю сучасних систем (засобів) технічної, інженерно-технічної та пожежної охорони, створення загальної автоматизованої системи відеоконференцій та онлайн-перегляду проведення резонансних судових засідань й акцій біля приміщень судів, органів та установ системи правосуддя, щодо яких Службою здійснюватиметься охорона; 9) узяти участь спільно з іншими органами державної влади України в забезпеченні функціонування судових установ після відновлення конституційного ладу на тимчасово окупованій території [85]. Для вказаного сектору завдань зарубіжні колеги також надали цілу низку пропозицій та рекомендацій щодо їх реалізації. По-перше, було запропоновано створити відділ з оцінки загроз (аналогічно Центру комплексної оцінки загроз Служби шерифів Британської Колумбії) для того, щоб визначати пріоритети у розподілі ресурсів, проводити оцінку вразливості об'єктів і надавати допомогу у процесі організації і забезпечення безпеки під час проведення особливо важливих і резонансних подій, які потребують посиленої безпеки, або інших заходів підвищеної складності. Така організація діяльності зі збору оперативної інформації з питань безпеки дозволить забезпечити обґрунтоване і ефективне оперативне планування діяльності Служби. По-друге, в рамках діяльності із забезпечення безпеки судових установ було запропоновано передбачити проведення інформаційно-просвітницьких заходів з питань управління загрозами для користувачів судових приміщень. Проведення серед зацікавлених сторін роз'яснювальної роботи щодо того, за якими ознаками слід виявляти проблему і яким чином інформувати про неї, на їх думку, допоможе сформувати культуру спільної відповідальності за попередження і протидію насильству, що сприятиме розвиткові і налагодженню роботи системи збору оперативної інформації про можливі ризики. По-третє, було запропоновано розробити і запровадити плани реагування на нештатні ситуації і відповідні тренувальні вправи для

забезпечення готовності до різних надзвичайних ситуацій (наприклад, пожежа, повідомлення про мінування, відключення електроенергії, захоплення заручників, поява озброєної людини, яка намагається або погрожує відкрити стрілянину, зникнення дитини, чинники біологічної небезпеки тощо). По-четверте, доречним, на їх думку, є запровадження постійно діючої системи оцінювання діяльності працівників і забезпечення наступництва шляхом формування кадрового резерву. На додаток до системи постійного зворотного зв'язку та навчання, рекомендується розглянути інший спосіб підтримки розвитку людських ресурсів, який полягає в регулярних зустрічах з кожним співробітником для обговорення переліку стандартних питань, включаючи цілі розвитку кар'єри (лідерство чи інші мотивації), і чи відповідає поведінка державних службовців професійним якостям і цінностям, а також регулярності виходу на роботу. По-п'яте, створення Комітету з питань охорони праці і техніки безпеки, який проводитиме регулярні зустрічі з метою обговорення і реагування на проблеми безпеки працівників, також, на думку міжнародних колег, може бути корисним [84].

Однак, незважаючи на таку плідну роботу як вітчизняних, так і міжнародних органів правосуддя, невирішеними залишаються такі питання як: необхідність та доцільність проведення аудиту безпеки суддів; наділення чи ні співробітників Служби судової охорони оперативно-розшуковими функціями; закріплення за співробітниками Служби обов'язку конвоювання підсудних до зали судового засідання чи ні; необхідність прогнозування кадрових потреб Служби та ряд інших питань. Більше того, співробітники Служби повинні відчувати свою захищеність з боку держави, а вона, у свою чергу, повинна усіяко у цьому сприяти.

У зв'язку з цим, враховуючи рекомендації науковців у галузі досліджень, рекомендовано прийняти Закон України «Про Службу судової охорони». У змісті пропонованого закону вважається доцільним визначити відповідні частини для повного задоволення невирішених або недостатніх

потреб правового нагляду служб судового захисту. Серед цих компонентів вважаємо за необхідне об'єднати такі: загальні положення, змістом яких має бути правовий статус Служби судової охорони, його завдання, функції, принципи, нормативно-правова база, взаємодія та координація з іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, та міжнародне співробітництво. Необхідно також інтегрувати положення про систему служби судового захисту, включаючи структуру, кількість та організацію діяльності служби. Наступною складовою мають бути також повноваження Служби судової охорони, її апарати та механізми здійснення влади, гарантії діяльності.

Не менш важливою є необхідність визначення питання проходження служби співробітниками Служби судової охорони, застосування спеціальних заходів служб судового захисту, таких як застосування сили, спеціальних засобів, вогнепальної зброї. Крім того, рекомендовано посилити соціально-правовий захист апарату Управління судового захисту, матеріально-технічне та фінансове забезпечення Служби судового захисту та громадський контроль, що також потребує контролю та нагляду за діяльністю Служби судової охорони [86].

Щодо практичної реалізації сфер, де послуги судового захисту є проблемними та невирішеними, ми маємо можливість прослідкувати в рамках його публічного звіту. У звіті Служби наведено аналіз діяльності вказаного органу з урахуванням статистичних показників. Тому протягом 2020 року завершено створення регіональних управлінь ССО у 24 областях України та вжито заходів щодо їх укомплектування.

Станом на 31 грудня 2020 року укомплектованість ССО становила 62 % (працевлаштовано 5 007 осіб, затверджена штатна чисельність 8053 одиниць). У 2020 році Службою взято під охорону 277 об'єктів системи правосуддя, розміщених у 299 будівлях (у 2019 році взято під охорону 191 об'єкт). Станом на кінець 2020 року забезпечено охороною 468 об'єктів системи правосуддя, що на 63 об'єкти більше, ніж заплановано на 2020 рік

Стратегією розвитку Служби судової охорони до 2022 року. Понад 1430 співробітників ССО щодня залучалися для забезпечення охорони і підтримання громадського порядку в судах, органах і установах системи правосуддя, з них понад 460 – для здійснення добового чергування. Новостворені підрозділи швидкого реагування територіальних управлінь ССО із червня 2020 року залучалися для посилення служби під час 480 судових засідань з розгляду резонансних справ.

Крім того, протягом 2020 року три суди звернулися до Вищої ради правосуддя з питанням недостатньої охорони своїх приміщень. У 2020 році за результатами розгляду звіту судді про втручання в судову систему (переважно вжиття невідкладних заходів щодо забезпечення особистої безпеки судді та охорони приміщень суду) Рада ухвалила 11 рішень щодо звернень до Служби судової охорони).

Упродовж 2020 року в ССО організовано та проведено первинну професійну підготовку і стажування на об'єктах охорони 888 співробітників, спеціальну підготовку 3037 співробітників, 92 спільні заняття з установами системи правосуддя та 198 – із правоохоронними та іншими органами, з якими Служба взаємодіє, 12 спільних тактико-спеціальних навчань, 197 навчально-тренувальних стрільб. Майже 400 співробітників ССО взяли участь у тренінгах, які проводилися Національною школою суддів України.

Щодо забезпечення сучасними технологічними, інженерно-технологічними системами (засобами) захисту будівель, приміщень судів, установ судової системи, у звіті зазначено, про проведення комісійних обстежень 510 об'єктів системи правосуддя, з яких 331 об'єкт не відповідає вимогам до безпеки експлуатації з різних причин [86].

Перспективи розвитку ССО залежать від: прийняття охорони всіма судами, органами та установами судової системи; впровадження систем відеоспостереження для забезпечення безпеки суду; удосконалення та оптимізації системи охорони судової системи; впровадження єдиної системи електронного документообігу в ССО; дослідження питань конвоювання осіб

з місць попереднього тримання до судів та передача функцій державної виконавчої служби щодо виконання судових рішень

Отже, враховуючи вищевказане, можемо відзначити відсутність якогось універсального механізму забезпечення громадського порядку в судах. Аналізуючи досвід зарубіжних країн, бачимо практику існування декількох служб, наділених повноваженнями підтримання та забезпечення громадського порядку у судах. До таких структур можуть відноситися у тому числі правоохоронні. Також серед зазначених служб можуть бути ті, які спеціально створені та відносяться до системи судової влади, або це можуть бути поліцейські підрозділи. Відзначимо, що в зарубіжних країнах, охорона суду та забезпечення громадського порядку у них покладається на виконавчу владу або ж на муніципальні поліцейські підрозділи.

Висновки до розділу 3

Досліджуючи питання правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони маємо змогу окреслити деякі проблемні питання, які на сьогоднішній день є доволі актуальними та потребують вирішення.

Отже, відзначимо, що практика діяльності органів, які забезпечують здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах в умовах сьогодення є далекою від досконалості. Вказане обумовлюється чисельними скаргами з боку громадян.

Крім того до проблемних питань відносяться: матеріально-технічне забезпечення, кадрове забезпечення, відсутність злагодженого та ефективного механізму правового регулювання підтримання громадського порядку тощо.

Стосовно напрямів розвитку законодавства, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони, проаналізовано зарубіжний досвід та діюче законодавство з вказаних питань.

Виокремлено перспективні позитивні аспекти, які важливо врахувати для розвитку Служби судової охорони, серед яких: запропоновано прийняття Закону, який би у повній мірі відображав основні аспекти формування та діяльності вказаного державного органу з урахуванням сучасних умов розвитку судової влади та потреб сучасності; налагодження механізму правового регулювання забезпечення громадського порядку у судах; питання підвищення кваліфікації співробітників Служби судової охорони; вдосконалення матеріально-технічного забезпечення; взаємодія Служби судової охорони із суддівським корпусом; співпраця з правоохоронними органами; оцінка ризиків, системне реагування на їх попередження та мінімізацію ризиків в сфері забезпечення громадського порядку.

ВИСНОВКИ

Здійснене у кваліфікаційній роботі комплексне дослідження теоретичних основ та проблем реалізації правового статусу Служби судової охорони, дозволило зробити такі висновки:

1. Встановлено, що адміністративна діяльність Служби судової охорони є цілеспрямованою, юридично організованою, забезпечувальною, охороною та регулюючою діяльністю територіальних підрозділів Служби, які здійснюють організаційні та допоміжні функції щодо забезпечення діяльності суддів та учасників судового процесу відповідно до законодавства. Адміністративна діяльність Служби судової охорони - це охорона та забезпечення чинного законодавства та інших підзаконних актів, для якої поряд з правозастосуванням характерно здійснення адміністративної нормотворчості (правовстановлення) з метою зміцнення самостійності судів, незалежності суддів і забезпечення реалізації їх правового статусу.

Удосконалено визначення щодо організаційно - правових основ діяльності Служби судової охорони, під яким розуміється комплекс взаємопов'язаних заходів нормативно-правового, процесуального, адміністративно-розпорядчого та організаційного характеру, передбачених законодавством України, щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

2. Досліджено історична та правова основи становлення та розвитку інституту Служби судової охорони. Виділено етапи історичного розвитку інституту Служби судової охорони.

Реалізація поставленої мети дозволила провести порівняльний аналіз з моменту зародження інституту Служби судової охорони, через термін «забезпечення громадського порядку», до його нинішнього стану і розглянути службу через чотири періоди: дореволюційний, радянський, перехідний, сучасний. У роботі був зроблений висновок, що правовий статус Служби, в різні періоди, мав свої особливості. Права і обов'язки судових

співробітників служби то розширювалися, то звужувалися. Це залежало від нормативно-правової бази та осіб, які здійснювали такі самі повноваження, замість співробітників Служби в системі державного управління та механізму забезпечення громадського порядку в суді, а також від стану, в цілому, інституту державної служби того чи іншого періоду.

3. Встановлено, що правова основа діяльності територіального підрозділу служби і правове становище співробітників Служби визначається сукупністю вимог, закріплених в правових актах, що регламентують права та обов'язки посадових осіб щодо здійснення функції забезпечення встановленого порядку діяльності судів, виконання судових актів і актів інших органів. В роботі зауважено, що соціальна значимість служби ще не усвідомлена в нашому громадянському суспільстві. Вважається, що законодавство, яке регламентує державно-службові відносини співробітників Служби ще не зовсім досконале і потребує перегляду. Служба судової охорони повинна вдосконалюватися і відповідати реаліям часу. Як показує практика недосліджених питань, пов'язаних з державно-службовими відносинами у Службі, більш ніж достатньо. Для вирішення цих питань використовувалися: а) міжнародні правові документи; б) законодавчі та інші нормативно-правові акти України; в) загальнонаукові і приватно-наукові методи пізнання; г) наукові праці із загальної теорії права, адміністративного права, кримінального права та публікації засобів масової інформації

4. У роботі розглядається поняття правового статусу Служби судової охорони можливо у вузькому і широкому сенсах. Встановлено, що у вузькому сенсі він похідний і дуже близький до правового статусу Служби і її посадових осіб. Однак в роботі більш доцільніше приділяється увага широкому змісту даного поняття. Воно являє собою категорію, через яку наука адміністративного права може досліджувати сприйняття Служби судової охорони, що необхідно для об'єктивного розгляду проблем здійснення зазначеної діяльності, і як результату цього, підвищення ефективності роботи судової влади.

Проаналізовано функції Служби судової охорони та її територіальних підрозділів з позиції теорії права та управління. У роботі наведено класифікацію функцій Служби судової охорони та відповідно виділено: загальні (планування, організація, регулювання, інформаційна, керівництво, контроль, координація, облік), основні і забезпечувальні функції.

Доведено, що функціонування територіального підрозділу Служби судової охорони визначено як цілеспрямований, організуючий, систематичний вплив суб'єкта управління (Служби судової охорони) на об'єкт управління (підрозділу Служби судової охорони, суспільні відносини, процеси, інститути громадянського суспільства).

5. У роботі було описано модель системи організації діяльності структурного підрозділу Служби судової охорони, що включає в себе наступні взаємодіючі складові - органи управління служби, її суб'єкти та об'єкти, основні напрямки діяльності, організаційно-методичний комплекс і забезпечення діяльності.

Обґрунтовано, що територіальна система управління повинна більшою мірою відповідати адміністративно-територіальному поділу, унітарного устрою країни, закріпленому в Конституції України, і знайти вираз в правовому регулюванні у сфері забезпечення громадського порядку в судах.

Доведено, що правова основа діяльності територіального підрозділу Служби судової охорони і правове становище його співробітників визначається сукупністю вимог, закріплених в правових актах, що регламентують права та обов'язки посадових осіб щодо здійснення функції забезпечення встановленого порядку діяльності судів. Автором відзначено, що сукупність прав та обов'язків співробітників Служби щодо забезпечення встановленого порядку діяльності судів це складний інститут, відмінний від прав і обов'язків особистості, і має загальний, родовий, посадовий і індивідуальний статуси. Відповідно права і обов'язки співробітників Служби щодо забезпечення встановленого порядку діяльності судів мають свою специфіку в державно-службових відносинах.

Вважається за необхідне встановити комплекс заходів щодо підвищення рівня методичного забезпечення територіального підрозділу Служби судової охорони, забезпечення встановленого порядку діяльності судів, якими було б передбачене розробку Інструкції щодо несення служби співробітниками Служби судової охорони стосовно забезпечення встановленого порядку діяльності судів у будівлях судів та ін.

6. Встановлено, що взаємодія органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади зі Службою судової охорони в сфері забезпечення громадського порядку в суді розуміється як спільна діяльність органів виконавчої влади, правоохоронних органів, органів судової влади та Служби в межах їх повноважень щодо забезпечення громадського порядку в суді, в тому числі мінімізації та (або) припинення проявів неповаги до суду.

Проведений правовий аналіз дозволяє рекомендувати суб'єктам взаємодії такі форми взаємодії: проведення координаційних нарад; проведення міжвідомчих нарад керівників правоохоронних органів, органів виконавчої влади з керівником Служби; проведення спільних заходів правоохоронних органів та Служби; міжвідомчий інформаційний обмін; навчання, підвищення кваліфікації, запрошення фахівців з числа учасників взаємодії для надання методичної, консультаційної і іншої допомоги іншому суб'єкту співпраці в даній сфері; організація спільних семінарів, конференцій, в тому числі науково - практичних; організація спільних наукових, моніторингових досліджень, соціологічних опитувань. Зазначений перелік можливих форм співпраці не є вичерпним. Триваючий процес вдосконалення законодавства в сфері забезпечення громадського порядку вимагає від усіх зацікавлених учасників поглиблення співпраці, інтенсивного пошуку і впровадження в практику нових підходів до організації даної взаємодії.

7. У ході проведеного дослідження визначено основні проблеми правового регулювання організації та діяльності Служби судової охорони в

Україні. Серед них: матеріально-технічне забезпечення; кадрове забезпечення; відсутність чітко окресленого механізму правового регулювання підтримання та забезпечення громадського порядку в судах тощо. Доведено, що практика діяльності органів, які забезпечують здійснення охорони та підтримання громадського порядку в судах в умовах сьогодення є далекою від досконалості, що обумовлюється скаргами громадян та матеріалами практики та звітів Служби судової охорони.

8. Визначено головні напрямки розвитку законодавства України, що регламентує управлінські відносини в сфері діяльності Служби судової охорони в Україні. При цьому проаналізований досвід зарубіжних країн та окреслені позитивні аспекти щодо врахування у національному законодавстві з питань регулювання забезпечення громадського порядку в судах відповідними підрозділами Служби судової охорони дозволив запропонувати прийняття Закону, який би чітко та повно окреслював інституційно-організаційні засади діяльності Служби судової охорони з урахуванням викликів сучасності. Крім того акцентовано увагу на наступних складових, які потребують подальшого опрацювання: чітке окреслення механізму правового регулювання забезпечення громадського порядку у судах; вдосконалення матеріально-технічного забезпечення; взаємодія з правоохоронними органами та кадрового потенціалу Служби судової охорони тощо.

Обґрунтовано організаційно-правові пріоритети вдосконалення діяльності Служби судової охорони в сучасних умовах, головними з яких є: оптимізація системи діяльності зазначених органів щодо забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах; координація діяльності Служби судової охорони в системі правосуддя з іншими його структурами та іншими органами державної влади; управління процесом розробки і впровадження в діяльність Служби судової охорони сучасних моделей матеріального і морального стимулювання професійної діяльності

співробітників; керівництво системою оцінки і контролю діяльності структурних підрозділів та співробітників служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шурко О.І. Адміністративно-правове забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах [Текст]: дисертація ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О.І. Шурко; Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини «Україна»; наук. кер. О.М. Музичук. Суми: СумДУ, 2020. 217 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/77937> (Дата звернення: 01.10.2021).
2. Положення про Службу судової охорони: Рішенні Вищої ради правосуддя від 04.04.2019 № 1051/0/15-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1051910-19> (Дата звернення: 01.10.2021).
3. Зуєва І.І., Приступ В.М. Організаційно-правові проблеми створення та діяльності служби судової охорони в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №3. С. 238-243.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Дата оновлення: 05.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>. (Дата звернення: 01.10.2021).
5. Шатило О.А. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Публічне адміністрування» (для студентів спеціальностей «Менеджмент організацій і адміністрування» та «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності») / О.А. Шатило; Житомирський державний технологічний університет. Житомир: Кафедра менеджменту організацій і адміністрування ЖДТУ, 2014. 51 с.
6. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.]; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
7. Білокопитов Д.В. Розвиток взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства в умовах глобалізації: дис. ... канд.

наук з держ. упр.: 25.00.02 / НАДУ, Харківський Регіональний Інститут Державного Управління. Харків, 2017. 212 с.

8. Теория права и государства. Под ред. В.В. Лазарева. Москва: Новый юрист, 1997. 256 с.

9. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник. Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

10. Підзаконний нормативно-правовий акт. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. О.В. Петришин (відп. ред.) та ін. 2017. Т. 3: Загальна теорія права. С. 408.

11. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (Дата звернення: 20.07.2021).

12. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України 15 березня 2018 року № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (Дата звернення: 01.10.2021).

13. Історія українського права. За ред. І.А. Безклубого. Київ. Грамота, 2010. 336 с.

14. Правда руська. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій. Склавав та підготував до друку проф. С. Юшков. Київ. ВУАН, 1935. Редакція IV. С. 137-144. (На основі тексту Архівної комісії АН СРСР, №240, Новгородський 1-й літопис XV ст.).]

15. Лешков В.М. Русский народ и русское государство. История русского общественного права до XVIII в. Антологія української юридичної думки. Т. 2: Історія держави і права України: Руська Правда / редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Київ. Юрид. кн., 2002. С. 52-136.

16. Юшков С.В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение. Москва. Госюриздат, 1950. 378 с.

17. Черкаський І. Громадський (копний) суд на Україні-Русі XVI–XVIII в.в. Праці комісії для виучування історії західноруського та вкраїнського права. Київ, 1928. Вип. 4/5. 714 с.

18. Музиченко П.П. Історія держави і права України. Київ. Знання, 2007. 471 с.
19. Кульчицький В.С. Історія держави і права України. В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик. Київ. Ін Юре, 2007. 624 с.
20. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час) / за ред. Б.Й. Тищика. Львів: Світ, 2006. 696 с.
21. Про створення спеціальних підрозділів міліції для гарантування безпеки працівників суду, правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей і близьких родичів: Наказ міністерства внутрішніх Справ від 23.07.1997 р. № 467. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0341-97#Text>. (Дата звернення: 01.10.2021).
22. Про затвердження Положення про спеціальний підрозділ судової міліції «Грифон»: Наказ міністерства Внутрішніх Справ України від 19.11.2003 № 1390. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1139-03#Text> (Дата звернення: 01.10.2021).
23. Про схвалення Стратегії розвитку національної системи крові на період до 2022 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 р. № 120-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/120-2019-%D1%80#Text> (Дата звернення: 01.10.2021).
24. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 08.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>. (Дата звернення: 01.10.2021).
25. Про охоронну діяльність: Закон України від 22 березня 2012 року № 4616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>.
26. Теорія держави і права: підручник / О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.

27. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред.: М.В. Цвік, О.В. Петришин. Харків. Право, 2010. 584 с.
28. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
29. Впровадження судового прецедента у кримінальний процес України: монографія / В.І. Завидняк. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 410 с.
30. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. 756 с.
31. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // *Офіційний вісник України*. 2008. №93. Ст.3103.
32. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року // *Урядовий кур'єр*. 2010. №215.
33. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року URL: zakon.rada.gov.ua/go/995_043 (Дата звернення: 01.10.2021).
34. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (Дата звернення: 01.10.2021).
35. Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006 р.: СХВАЛЕНО Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (Дата звернення: 01.10.2021).
36. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Дата оновлення: 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (Дата звернення: 01.10.2021).

37. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. Дата оновлення: 23.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>.

38. Про матеріальну відповідальність військовослужбовців та прирівняних до них осіб за шкоду, заподіяну державі: Закон України від 3 жовтня 2019 року. № 160-IX. Дата оновлення: 23.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-20#Text>. (Дата звернення: 01.10.2021).

39. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (Дата звернення: 01.10.2021).

40. Шевченко А.Є., Старостюк А.В. Теорія держави і права: навчальний посібник. Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 270 с.

41. Теорія держави і права в тестових завданнях: навч. посібник / Кол. авт.; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л.Р. Наливайко. Дніпро: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 716 с.

42. Шай Р.Я. Принципи та форми реалізації функцій держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки.* 2014. № 810. С. 116-123.

43. Харченко О.В. Теоретические и организационно-правовые основы деятельности органов исполнительной власти в рамках реализации правоохранительной власти государства: монография. Спб: ООО «Книжный Дом». 2009. С. 7.

44. Дзевелюк М.В. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави: дис....к.ю.н. 12.00.01 Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2017. 80 с.

45. Яременко О. Форми здійснення функцій української держави в інформаційній сфері: поняття, особливості, види. *«Правова інформатика»*, № 2(10)/2006. С.31-36.

46. Антонов В.О. Конституційно правові засади національної безпеки України: монографія / В.О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

47. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю.П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. Київ; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.

48. Роль особистості у формуванні соціальних відносин у сучасному суспільстві: збірник наукових праць / [Калениченко Р.А., Ківенко Н.В., Корольчук М.С., Льовкіна О.Г., Осьодло В.І., Петухова І.О., Тарапатова Н.М. та ін.]; за загальною ред. Ківенко Н.В. Ірпінь: Вид-во Національного університету ДПС України, 2014. 286 с.

49. Марущак О.А. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони. Серія: Право*, 2019 р., № 3 (65). С. 17-21.

50. Коваль О.Я. Легітимність державної влади: співвідношення правових і моральних аспектів реалізації: дис. Канж .юр. наук. 12.00.01. 231 с.

51. Державне та регіональне управління: навч. посіб. / О.Ю. Бобровська, Т.О. Савостенко, О.Ю. Матвеева, В.К. Лебедева. 2-ге вид., доповн. Дніпро. ДРІДУ НАДУ, 2018. 160 с.

52. Варенко В.М., Братусь І.В., Дорошенко В.С., Смольніков Ю.Б., Юрченко В.О. Системний аналіз інформаційних процесів: Навч. посіб. Київ. Університет «Україна», 2013. 203 с.

53. Про затвердження Змін до Положення про проходження служби співробітниками Служби судової охорони: Рішення Вищої ради правосуддя від 24.09.2020 № 2717/0/15-20. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/4276>. (Дата звернення: 01.10.2021).

54. Про затвердження Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів: Наказ Державної судової адміністрації України від 30

січня 2020 року N 43/61. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SA20015>.
(Дата звернення: 01.10.2021).

55. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку: монографія / Г.Ю. Васильєв, В.Д. Воднік, О.В. Волянська та ін.; за ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2013. 536 с.

56. Авдєєнко Є.В. Можливості використання зарубіжного досвіду правового забезпечення та організації діяльності судів в Україні. *Європейські перспективи*. 2014. № 7. С. 121-127.

57. Терещук О.Д. Організація діяльності поліції окремих зарубіжних країн щодо припинення групових порушень громадського порядку та масових безпорядків під час проведення масових заходів / Наукові праці МАУП. 2014. Вип. 42. С. 141-145.

58. Заросило В.О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та 190 Франції): дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. 250 с.

59. Окопник О.М. Зарубіжний досвід діяльності поліції та особливості втілення його у реформування правоохоронних органів (міліції) України. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Право*. 2014. Вип. 2. С. 118-124.

60. Шай Р. Перспективи модернізації правоохоронних органів в умовах глобалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 219-224.

61. Бондаренко І.В. Органи внутрішніх справ в системах правоохоронних органів України, Російської Федерації та інших зарубіжних країн: теоретичні аспекти: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 253 с.

62. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021

року № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text> (Дата звернення: 01.10.2021).

63. Аналіз управлінських повноважень керівних органів судової системи України та пропозиції щодо їх вдосконалення. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/New_Justice_MyroschnychnoKutsenko_Gap_Analysis_Report_ukr.pdf. (Дата звернення: 01.10.2021).

64. Служба судової охорони провітувала ВРП про свою діяльність у 2020 році. URL: <https://hcj.gov.ua/news/sluzhba-sudovoyi-ohorony-prozvituvala-vrp-pro-svoyu-diyalnist-u-2020-roci>.

65. Каглянчук І.В. Зарубіжний досвід функціонування судових систем та його виконання при реформуванні судової системи України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2013. Вип. 21. Т 1. Ч. 2. С. 45-49.

66. Gorodovenko V., Bondar O., Udovyka L. Justice in the covid-19 era through the prism of judicial power. Revista de Derecho. Vol. 10 (I) (2021), pp. 51-72. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/justice_in_the_covid-19_era_through_the_prism_of_judicial_power.pdf (Дата звернення: 15.10.2021).

67. Bogdanovskaia I. The legislative bodies in the law - making process. URL: <https://www.nato.int/acad/fellow/97-99/bogdanovskaia.pdf> (Дата звернення: 15.10.2021).

68. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, М.К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2015. 628 с. URL: <https://pidruchniki.com/91592/pravo/frantsiya>. (Дата звернення: 15.10.2021).

69. Адміністративно-територіальний устрій країн Європейського Союзу: навч. посіб. / за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, М. К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2015. 628 с. URL: <https://pidruchniki.com/91592/pravo/frantsiya>. (Дата звернення: 01.10.2021).

70. The Paradox of Gendarmeries: Between Expansion, Demilitarization and
Dissolution. URL:

https://issat.dcaf.ch/sqi/download/34418/497173/SSR_8_EN.pdf (Дата звернення: 15.10.2021).

71. The Security Sector in Côte d'Ivoire: A Source of Conflict and a Key to Peace. URL: https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/ipi_epub_cote_d_ivoire.pdf (Дата звернення: 15.10.2021).

72. Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Користін О.Є. та ін.; Адміністративне право зарубіжних країн: курс лекцій / за ред. О.В. Кузьменко. Київ: Юрінком Інтер, 2014. 528 с. URL: https://pidruchniki.com/1278021258836/pravo/struktura_sistema_upravlinnya_poli_tseyskimi_organami_okremih_zarubizhnih_krayin#918 (Дата звернення: 01.10.2021).

73. “Loi du 23 avril 1941 portant organisation générale des services de police en France”. criminocorpus.org [фр.]. March 13, 2008. URL: <https://criminocorpus.org/fr/reperes/legislation/textes-juridiques-lois-decre/textes-relatifs-a-lorganisati/loi-du-23-avril-1941-portant-o/> (Дата звернення: 15.10.2021).

74. France begins trial of compulsory civic service for teens (англ.). France 24 (16 June 2019). Дата обращения: 20 марта 2021. URL: <https://www.france24.com/en/20190616-france-trial-macron-new-compulsory-national-service-teen-military> (Дата звернення: 15.10.2021).

75. Blume W.W., Brown E.G. Territorial Courts and Law: Unifying Factors in the Development of American Legal Institutions: Part I. Establishment of a Standardized Judicial System. Michigan Law Review Vol. 61, No. 1 (Nov., 1962), pp. 39-106. URL: <https://www.jstor.org/stable/1286550> (Дата звернення: 15.10.2021).

76. Бирюков П.Н. Полиция Французской Республики / Евразийский юридический журнал. URL: <https://eurasianlaw.ru/nashi-rubriki/politsiyagosudarstv-mira/politsiya-frantsuzskoj-respubli>. (Дата звернення: 01.10.2021).

77. Система державного управління Сполучених Штатів Америки: досвід для України / уклад. Л.В. Примаченко; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, С.В. Загороднюка. Київ: НАДУ, 2011. 52 с. (Серія видань з міжнародного досвіду державного управління).

78. Gattis, Paul (June 29, 2021). "FBI Director Christopher Wray visits Huntsville for celebration at \$1.3 billion campus". al.com. Retrieved June 30, 2021. URL: <https://www.al.com/news/2021/06/fbi-director-christopher-wray-visits-huntsville-for-celebration-at-13-billion-campus.html> (Дата звернення: 15.10.2021).

79. Albert J. Reiss, Jr. Police Organization in the Twentieth Century. Crime and Justice Vol. 15, Modern Policing (1992), pp. 51-97 (47 pages) Published By: The University of Chicago Press Crime and Justice. URL: <https://www.jstor.org/stable/1147617> (Дата звернення: 15.10.2021).

80. Плахотник М., Чумак Ю. Шериф у США. URL: <https://vgoru.org/index.php/politsiya-dlya-gromadi/item/34561-sheryf-u-ssha-bilshe-nizh-politseisky> (Дата звернення: 01.10.2021).

81. Тютюнник А., Бондарчук Л., Бімбірайте Н., Настіна О. та ін. Проект «Шерифи»: український масштаб. Херсон: Гілея, 2018. 204 с.

82. Ким Ю. Черно-красная мантия. Закон і Бізнес. № 51. URL: https://zib.com.ua/ru/print/13391-o_chem_zastavlyaet_zadumatsya_ubiystvo_sudi_trofimova.html. (Дата звернення: 01.10.2021).

83. Савілова К. Як досвід канадських шерифів може допомогти в розбудові ССО в Україні. Закон і Бізнес. № 30. URL: https://zib.com.ua/ua/138721-yak_dosvid_kanadskih_sherifiv_mozhe_dopomogti_pobudovi_sso_v.html. (Дата звернення: 01.10.2021).

84. Попередні рекомендації до Проекту Стратегії розвитку Служби судової охорони до 2022 року. БД «Судова влада України». URL:

<https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/818650/> (дата звернення 01.10.2021).

85. Проект Стратегії розвитку Служби судової охорони до 2022 року. БД «Судова влада України». URL: <https://dsa.court.gov.ua/dsa/prescentr/news/818650/> (дата звернення 01.10.2021).

86. Служба судової охорони провітувала ВРП про свою діяльність у 2020 році. URL: <https://hcj.gov.ua/news/sluzhba-sudovoyi-ohorony-prozvituvala-vrp-pro-svoyu-diyalnist-u-2020-roci> (Дата звернення: 01.10.2021).